

Civilinė byla Nr. 2A-1271-657/2022
Teisminio proceso Nr. 2-51-3-00591-2018-7
Procesinio sprendimo kategorijos:
2.6.10.2.4.1; 2.6.10.2.4.2.; 2.6.10.5.2.5.;
3.3.1.14.; 3.3.1.18.2

KAUNO APYGARDOS TEISMAS

SPRENDIMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2022 m. lapkričio 17 d.
Kaunas

Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Žibutės Budžienės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), Laimos Kriauciūnaitės, Algimanto Kukalio, teismo posėdyje apeliacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovo V. Š. apeliacinį skundą dėl Alytaus apylinkės teismo 2022 m. gegužės 9 d. sprendimo civilinėje byloje pagal ieškovo V. Š. patikslintą ieškinį atsakovei Lietuvos Respublikai, atstovaujamai Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, trečiajam asmeniui (duomenys neskelbtini) dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo priteisimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Ieškovas V. Š. kreipėsi į teismą ir, patikslinęs ieškinio reikalavimus, prašė priteisti iš Lietuvos valstybės 7 785,29 Eur turtinę žalą, 3 000 Eur neturtinę žalą, 5 procentų dydžio metines procesines palūkanas nuo priteistos sumos nuo ieškinio pareiškimo dienos iki žalos atlyginimo bei patirtas bylinėjimosi išlaidas.
2. Nurodė, kad iki (duomenys neskelbtini) d. dirbo (duomenys neskelbtini) (toliau – (duomenys neskelbtini)). Jis (duomenys neskelbtini) d. buvo sulaikytas kaip įtariamasis dėl piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi, padedant kitiems asmenims prie akcizais apmokestinamų prekių kontrabandos. (duomenys neskelbtini) vado (duomenys neskelbtini) d. įsakymu Nr. TE-231 „Dėl V. Š. atleidimo iš vidaus tarnybos“ ieškovas buvo atleistas iš vidaus tarnybos pagal Vidaus tarnybos statuto 62 straipsnio 1 dalies 11 punktą, t. y., kai panaikinama pareigybė ir nesutinkama eiti pasiūlytų pareigų, atleidimo datą perkeliant į (duomenys neskelbtini) d.
3. Prokuroro 2018 m. gegužės 9 d. nutarimu ikiteisminis tyrimas jo atžvilgiu buvo nutrauktas, nesurinkus pakankamai duomenų, leidžiančių pagrįsti ieškovo kaltę dėl jam pareikštų įtarimų.
4. Turtinė ir neturtinė žala ieškovui padaryta neteisėtai pradėjus jo atžvilgiu baudžiamąjį persekiojimą, nepagrįstai užtrukus ikiteisminiam tyrimui, nepagrįstai ir neproporcingai, per ilgai taikius procesines prievartos priemones – laikiną sulaikymą, nušalinimą nuo pareigų, kardomąją priemonę – rašytinį pasižadėjimą neišvykti. Nušalinus nuo pareigų, nuo d. iki (duomenys neskelbtini) d. jam nebuvo mokamas darbo užmokestis. Pagal pateiktą (duomenys neskelbtini) d. pažymą jam neišmokėta darbo užmokesčio suma, neišskaičius mokesčių, laikotarpiu nuo

(duomenys neskelbtini) d. iki (duomenys neskelbtini) d. sudarytų (duomenys neskelbtini) Eur be mokesčių išskaičiavimo, o juos išskaičiavus, ieškoviui priteistinas išmokėti darbo užmokestis sudarytų (duomenys neskelbtini) Eur.

5. Neturtinė žala ieškoviui buvo padaryta tuo, kad nepagrįstai jo atžvilgiu pradėjus ikiteisminį tyrimą ir taikius procesines prievartos priemones, buvo sutrikdyta ieškovo sveikata, jo įprastinis gyvenimas, sugadinta reputacija, pasikeitė vadovybės, buvusių bendradarbių požiūris į jį. Atsiradus neigiamam kolektyvo požiūriui į ieškovą, buvo apribotos bendravimo galimybės, nes pažįstami asmenys vengė bendrauti, be to, kardomąja priemone jis buvo įpareigotas nebendrauti su buvusiais bendradarbiais. Buvo pažemintas jo autoritetas ir nepilnamečių vaikų akyse. Jiems taip pat teko iškęsti nepatogumus dėl kitų vaikų išsakomos nuomonės, jog jų tėvas padarė nusikalstamą veiką. Dėl to suprastėjo santykiai šeimoje. Visa tai sukėlė ieškoviui didelius nepatogumus, sąlygojo neigiamus dvasinius išgyvenimus, bendravimo galimybių sumažėjimą. Nepagrįstai uždelsus baudžiamąjį procesą, ilgą laiką būdamas įtariamuoju, ieškovas išgyveno netikrumo dėl baudžiamojo proceso prieš jį baigties būseną, ši procesinė padėtis neigiamai veikė ieškovo emocinę būklę, savijautą, pakenkė reputacijai tiek bendradarbių, tiek kitų ieškovą pažįstančių žmonių akyse. Tokia ieškovo padėtis truko nepateisinamai ilgai dėl teisėsaugos institucijų pareigūnų nepakankamai rūpestingai ir atsakingai organizuoto ikiteisminio tyrimo.
6. Atsakovės Lietuvos valstybės atstovė Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija su ieškiniu nesutiko, prašė jį atmesti.
7. Nurodė, kad ikiteisminis tyrimas ieškovo atžvilgiu pradėtas, įtariant, jog jis, būdamas valstybės tarnautoju, piktnaudžiavo tarnybine padėtimi, t. y. laikotarpyje nuo (duomenys neskelbtini) d. 13.00 val. iki (duomenys neskelbtini) d. 18.00 val. su kitu (duomenys neskelbtini) skyriaus specialistu N. T., vienam iš nusikalstamos veikos organizatorių turimomis ryšių priemonėmis perdavė informaciją, informavo apie nusikalstamai veikai daryti tinkamą laiką, įspėjo apie savo paties ir kitų (duomenys neskelbtini) transporto priemonių artėjimą prie nusikalstamos veikos darymo vietos. Šią informaciją nusikalstamos veikos organizatorius ir ikiteisminio tyrimo metu nenustatyti asmenys panaudojo kontrabanda iš (duomenys neskelbtini) į Lietuvos Respubliką įgabenant akcizais apmokestinamas prekes – (duomenys neskelbtini). Be to, ieškovas dar buvo įtariamasis, kad savo veiksmais padėjo (duomenys neskelbtini) d. kontrabanda užsiimantiems asmenims, pernešant (duomenys neskelbtini) į Lietuvos Respubliką atgabenti (duomenys neskelbtini). Taip pat ieškovas buvo įtariamasis, kad, veikdamas bendrininkų grupėje su (duomenys neskelbtini) jaunesniu specialistu nusikalstamos veikos organizatoriui turimomis ryšių priemonėmis perdavė informaciją, duodamas patarimus, informavo apie nusikalstamai veikai daryti tinkamą laiką, įspėjo apie savo paties ir kitų (duomenys neskelbtini) prie transporto priemonių artėjimą prie nusikalstamos veikos darymo vietos, tuo sudarė sąlygas, pašalino kliūtis bei padėjo nusikalstamos veikos organizatoriui ir kitiems asmenims (duomenys neskelbtini) d. neteisėtai disponuoti akcizais apmokestinamomis prekėmis.
8. Spręsdamas klausimą dėl procesinės priemonės taikymo – ieškovo nušalinimo ir jo pratęsimo, (duomenys neskelbtini) rajono apylinkės teismas nesprendė klausimo dėl ieškovo kaltės, o tik vertino ikiteisminio tyrimo metu surinktus duomenis, kurie leido manyti, kad ieškovas galimai padarė nusikalstamas veikas, dėl kurių jam buvo pareikšti įtarimai. Nusikalstamos veikos, kurių padarymu buvo įtariamasis ieškovas, jo einamos pareigos, sudarė pakankamą pagrindą ikiteisminio tyrimo pareigūnams pradėti ikiteisminio tyrimo veiksmus. Aplinkybė, kad ikiteisminis tyrimas ieškovo atžvilgiu buvo nutrauktas, nes nesurinkta pakankamai duomenų, pagrindžiančių jo kaltę dėl nusikalstamų veikų, nesudaro pagrindo konstatuoti neteisėtus pareigūnų ir teismo veiksmus.
9. Nutarimas skirti rašytinį pasižadėjimą neišvykti nebuvo apskūstas baudžiamojo proceso tvarka ir nebuvo pripažintas neteisėtu, ieškovas nesikreipė dėl kardomosios priemonės panaikinimo ar leidimo išvykti davimo, todėl negalima daryti išvados, jog kardomosios priemonės lėmė turtinio

ar neturtinio pobūdžio praradimus. Ieškovo atžvilgiu nebuvo atlikta neteisėtų veiksmų, jis neįrodė jam padarytos neturtinės žalos fakto, nes nurodomi argumentai iš esmės atskleidžia jo dvasinius išgyvenimus, kurie būdingi bet kuriam asmeniui, kurio atžvilgiu buvo vykdomas baudžiamasis procesas. Nutraukus ikiteisminį tyrimą ieškovo atžvilgiu, jam buvo pasiūlytos kitos pareigos, kas rodo, kad ir pasibaigus ikiteisminiam tyrimui ieškovas buvo vertinamas teigiamai. Kadangi neteisėtų veiksmų ieškovo atžvilgiu baudžiamojo proceso metu atlikta nebuvo, nėra pagrindo priteisti jam ir turtinę ir neturtinę žalą.

10. Atsakovės Lietuvos valstybės atstovė Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra su ieškiniu nesutiko, prašė ieškinį atmesti.
11. Nurodė, kad 2018 m. liepos 13 d. kaltinamajame akte nurodytos aplinkybės pagrindė ikiteisminio tyrimo pradėjimą ir tęsimą ieškovo atžvilgiu. Iš (duomenys neskelbtini) d. gautos kriminalinės žvalgybos informacijos apie galimai daromus nusikaltimus, nustatyta, kad informaciją įtariamiesiems kontrabanda asmenims teikia ir pareigūnas V. Š.. Faktus, kurie leido daryti išvadą apie informacijos teikimą, ieškovui einant pareigas atskleidžia vyriausiojo tyrėjo (duomenys neskelbtini) d. tarnybinis pranešimas. Ikiteisminio tyrimo pradžioje kitas įtariamasis pareigūnas N. T. ranka surašytu paaiškinimu prisipažino, kad vasaros pabaigoje, kai buvo išėjęs atostogų, slaptą telefoną, kuriuo buvo vykdomas nusikaltimas, padavė kolegai V. Š.. Tai buvo papildomas pagrindas kelti pagrįstus įtarimus dėl ieškovo ir tęsti ikiteisminį tyrimą, nepaisant to, kad vėliau įtariamasis atsisakė savo parodymų. Nustatyta, kad nusikaltimai buvo daromi, bendraujant tik SMS pranešimais ir naudojant koduotas frazes pagal gerai apgalvotą schemą, kas apsunkino bylai reikšmingų įrodymų rinkimą, neleido aiškiai identifikuoti visų nusikaltimuose dalyvavusių asmenų. Ikiteisminis tyrimas ieškovo atžvilgiu buvo pradėtas ir vykdomas, remiantis duomenimis, kurie objektyviai stebėtojui leistų susidaryti pagrįstą įtarimą dėl ieškovo daromų nusikaltimų. Nėra žinomos jokios įrodymais pagrįstos aplinkybės, kurios leistų pripažinti ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokurorų padarytą klaidą, turėjusią esminę ir lemiamą reikšmę ieškovo teisių pažeidimui baudžiamajame procese.
12. Bylos dokumentai apie ikiteisminio tyrimo eigą leidžia pagrįsti intensyvius sudėtingo ikiteisminio tyrimo veiksmus bei šių veiksmų nulemtą tyrimo trukmę. Tik atlikus visus ikiteisminio tyrimo veiksmus, buvo galima užbaigti ikiteisminį tyrimą, įvertinti kaltinamojo akto surašymo pagrįstumą. Atsakingai organizavus ir atlikus ikiteisminį tyrimą buvo nuspręsta nutraukti ikiteisminį tyrimą ieškovo atžvilgiu. Kito įtariamojo paaiškinime dėl ieškovo pripažinimo bendrininku, nusikaltimų sunkumas ir specifiškumas leidžia teigti, kad ieškovas pagrįstai buvo įtariamasis padaręs nusikaltimus ir pagrįstai nuo (duomenys neskelbtini) d. iki (duomenys neskelbtini) d. sulaikytas. Ieškovas nepateikė jokių įrodymų ar argumentų, kurie pagrįstų valstybės neteisėtus veiksmus.
13. (duomenys neskelbtini) apylinkės teismo 2016 m. rugsėjo 27 d. nutarties, kuria buvo paskirtas ieškovo nušalimas nuo pareigų, bei (duomenys neskelbtini) apylinkės teismo 2017 m. kovo 24 d. nutarties pratęsti ieškovo nušalinimą nuo užimamų pareigų motyvai pagrindžia, kad ikiteisminio tyrimo laikotarpiu buvo atliekami intensyvūs tyrimo veiksmai. Ikiteisminio tyrimo veiksmais, renkant ir vertinant įrodymus, buvo siekiama patikrinti įtarimą dėl trijų sunkių nusikaltimų ne tik ieškovo atžvilgiu. Ieškovas nepateikė įrodymų, kurie pagrįstų jo suvaržytą galimybę ieškotis kito darbo. Ieškinių teiginiai apie patirtus nepatogumus yra deklaratyvūs, nepagrįsti jokiais duomenimis, o teigiamos aplinkybės dėl sutrikdytos sveikatos neleidžia įsitikinti sveikatos sutrikdymo pobūdžiu bei, kad tai galėjo lemti būtent ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokurorų veiksmus. Be to, nėra aišku, kuo remiantis apskaičiuotas būtent toks 3 000 Eur neturtinės žalos dydis, kuris yra akivaizdžiai nepagrįstas.
14. Trečiasis asmuo (duomenys neskelbtini) teismui su ieškiniu nesutiko, prašė jį atmesti.

15. Nurodė, kad ieškovas skundė teismų nutartis dėl nušalinimo, tačiau aukštesnės instancijos teismai jo skundus atmetė. Pasibaigus nušalinimo laikotarpiui, ieškovas grįžo į (duomenys neskelbtini) jaunesniojo specialisto pareigas. Ieškovas (duomenys neskelbtini) d. buvo įspėtas, kad nuo 2017 m. liepos 1 d. (dėl vykusios reorganizacijos) bus panaikinta jo užimama pareigybė, (duomenys neskelbtini) d. pranešimu Nr. 40-1684 jam buvo pasiūlyta nuo 2017 m. liepos 1 d. eiti (duomenys neskelbtini) jaunesniojo specialisto pareigas. Kadangi ieškovas atsisakė eiti jam pasiūlytas pareigas, (duomenys neskelbtini) vado (duomenys neskelbtini) d. įsakymu Nr. TE-231 „Dėl V. Š. atleidimo iš vidaus tarnybos“ (duomenys neskelbtini) d. jis buvo atleistas iš vidaus tarnybos, perkeltas atleidimo datą į (duomenys neskelbtini) d. Pagal bylos aplinkybes ir sudėtingumą ikiteisminis tyrimas buvo intensyvus ir nebuvo vilkinamas.

II. Pirmosios instancijos teismo sprendimo esmė

16. Alytaus apylinkės teismas 2022 m. gegužės 9 d. sprendimu ieškinį atmetė.
17. Teismas sprendė, jog ieškovo teiginiai, kad jo sulaikymas, įtarimo pareiškimas, nušalinimas nuo pareigų buvo grindžiami prielaidomis, nepatikimais faktais, nesurinkus pakankamai duomenų apie galimai padarytą nusikalstamą veiką, todėl jo baudžiamojo persekiojimo pradėjimas buvo neteisėtas, yra nepagrįsti. Iki ieškovo laikino sulaikymo surinkta ikiteisminio tyrimo medžiaga bei iš karto po pristatymo į ikiteisminio tyrimo įstaigą kito įtariamojo surašytas paaiškinimas leido daryti išvadą tuo metu buvus pakankamą pagrindą įtarti ieškovą piktnaudžiavimu tarnyba, dėl ko ieškovas buvo sulaikytas ir jam pareikštas įtarimas dėl nusikalstamos veikos padarymo. Pranešime apie įtarimą išdėstytos faktinės aplinkybės patvirtina, jog ikiteisminio tyrimo institucijos turėjo faktinį ir teisinį pagrindą suformuluoti tokį įtarimą ir įtarti ieškovą padarius jam inkriminuojamus nusikaltimus bei pradėti baudžiamąjį persekiojimą ir imtis procesinių prievartos priemonių ieškovo atžvilgiu.
18. Nustatyta, kad įtarimai ieškovui buvo susiję su tuo, kad jis (duomenys neskelbtini) d. kartu su (duomenys neskelbtini) jaunesniuoju specialistu N. T., vienam iš nusikalstamos veikos organizatorių turimomis ryšių priemonėmis galimai perdavė informaciją, duodamas patarimus, informavo apie nusikalstamai veikai daryti tinkamą laiką, įspėjo apie savo paties ir kitų (duomenys neskelbtini) transporto priemonių artėjimą prie nusikalstamos veikos darymo vietos. Šia informacija pasinaudojo asmenys, kontrabanda iš (duomenys neskelbtini) į Lietuvos Respubliką įgabenant akcizais apmokestinamas prekes, bei neteisėtai disponuodami akcizais apmokestinamomis prekėmis Lietuvos Respublikoje. Pagal 2018 m. gegužės 9 d. nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą ikiteisminio tyrimo metu nustatyta, kad pas N. T. buvo rastas mobilus ryšio telefonas, kuriuo buvo kontaktuojama su nusikalstamų veikų organizatoriumi. Nustatyta, kad šiuo telefonu galėjo naudotis bei anksčiau taip pat galimai naudojosi ir V. Š.. Slapta kontroliuojant elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją ir jos turinį, gauta duomenų, kad pareigūnai galimai palaikė slaptą ryšį su nusikalstamų veikų organizatoriais, kuriems galimai teikė konfidencialią tarnybinę informaciją. Kaip matyti iš ieškovui pareikšto (duomenys neskelbtini) d. pranešimo apie įtarimą, jis buvo įtariamas trijų nusikaltimų padarymu, įtarimai formaliai atitiko tokiam procesiniam veiksmui keliamus reikalavimus, t. y. buvo nurodyta nusikalstamos veikos (padarymo vieta, laikas, kitos aplinkybės), baudžiamasis įstatymas, numatantis tas nusikalstamas veikas (teisinis veikų kvalifikavimas). Laikytina, kad buvusiam įtariamajam ieškovui buvo sudarytos tinkamos sąlygos pasirengti teisei gynybai.
19. V. Š. įtarimai buvo pareikšti dėl jo tariamai atliktų veiksmų laikotarpiu nuo (duomenys neskelbtini) d. 13.00 val. iki (duomenys neskelbtini) d. 18.00 val., veiksmų pobūdis – konfidencialios tarnybinės informacijos perdavimas ryšių priemonėmis asmenims, vykdytusiems (duomenys neskelbtini) kontrabandą – SMS žinučių rašymas ir siuntimas iš mobiliojo ryšio telefono Nokia. Iš 2018 m. gegužės 9 d. nutarimo nutraukti ikiteisminį tyrimą matyti, kad jame

yra duomenys apie buvusio įtariamojo V. Š. apklausą, kurios metu jis parodė, kad (duomenys neskelbtini) nuo 16 val. iki 18 val., būdamas vienas, vykdė (duomenys neskelbtini) kitoje vietoje. Dėl (duomenys neskelbtini) d. padarytų nusikaltimų kaltu pripažintas kitas pamainos pareigūnas. Teismui nebuvo pateikta jokių papildomų įrodymų, kurie nurodytų (duomenys neskelbtini) d. buvus kitų duomenų, sudarančių faktinį pagrindą įtarime nurodytų nusikaltimų padarymu įtarti V. Š.. Iš įsiteisėjusios Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugpjūčio 31 d. nutarties baudžiamojoje byloje Nr. 1A-211-387/2020 nustatyta, kad mobiliojo ryšio telefonu Nokia kaltinime nurodytomis aplinkybėmis, darant (duomenys neskelbtini) d. nusikaltimus, naudojosi būtent N. T., jis buvo užfiksuotų SMS pranešimų autorius. Šios išvados pagrįstos įrodymų visuma. Tuo tarpu aplinkybė, kad V. Š. nuo (duomenys neskelbtini) d. 13.00 val. iki (duomenys neskelbtini) d. 18.00 val. ryšių priemone Nokia siųsdamas SMS žinutes asmenims, vykdžiusiems (duomenys neskelbtini) kontrabandą, perdavė konfidencialią tarnybinę informaciją, kuria buvo grindžiamas kaltinimas, nėra patvirtinta duomenimis jokiaje ikiteisminio tyrimo ar teismo išnagrinėtoje byloje.

20. Įtarimus V. Š. pareiškęs pareigūnas tokį sprendimą priėmė pagal turimą kriminalinės žvalgybos informaciją, atlikęs jos analizę, kad V. Š. galimai teikė informaciją kitu laiku, kai N. T. nebuvo tarnyboje. Išnagrinėtoje baudžiamojoje byloje Nr.1-78-317/2019 žinomas faktas, kad konfidenciali tarnybinė informacija nuolat buvo teikiama ją suinteresuotiems gauti asmenims, nustatyta ir konkreti ryšio priemonė, tačiau nenustatytas asmuo ar kiti asmenys (jeigu jų buvo daugiau negu vienas), kurie konkrečiu laiku, konkrečioje vietoje vykdė neteisėtą susirašinėjimą. Iš įtarimo pateikimo matosi, kad ikiteisminiame tyrime buvo padarytas tikėtinas spėjimas, kad informaciją teikė buvęs pareigūnas V. Š..
21. Atsižvelgus į tai, kad ikiteisminio tyrimo pradžioje (duomenys neskelbtini) d. kitas įtariamasis pareigūnas N. T. ranka surašytu paaiškinimu prisipažino, kad vasaros pabaigoje, kai buvo išėjęs atostogų, slapta telefoną, kuriuo buvo vykdomas nusikaltimas, padavė kolegai V. Š. ir jam paaiškino, kaip atrašyti į SMS pranešimus (vėliau įtariamasis atsisakė savo parodymų nurodytų paaiškinime), buvo pagrindas (duomenys neskelbtini) d. pateikti pranešimą apie įtarimą V. Š.. Ikiteisminio tyrimo metu nenustatė daugiau duomenų, kurie patvirtintų V. Š. prisidėjimą prie (duomenys neskelbtini) d. įtarime nurodytų veikų padarymo, prokuroras 2018 m. gegužės 9 d. priėmė nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą ieškovo atžvilgiu.
22. Ieškovo V. Š. atveju buvo pradinių duomenų, kur objektyvus stebėtojas galėjo susidaryti nuomonę, jog įtariamasis gali būti prisidėjęs prie nusikalstamų veikų padarymo. Dėl šių aplinkybių ieškoviui buvo taikomos ir kitos procesinės prievartos priemonės – nušalinimas nuo užimamų pareigų, siekiant užtikrinti netrukdomą ikiteisminį tyrimą.
23. Iš byloje nustatytų duomenų aišku, kad dėl ieškovo atžvilgiu atliekamo ikiteisminio tyrimo, kurioje jis buvo įtariamasis, tokia jo procesinė padėtis truko nuo (duomenys neskelbtini) d. pranešimo apie įtarimą pateikimo iki 2018 m. gegužės 9 d. nutarimo nutraukti ikiteisminį tyrimą priėmimo. Taip pat dėl kitų procesinių priemonių jo atžvilgiu taikymo – laikino sulaikymo, nušalinimo nuo pareigų, kardomosios priemonės rašytinio pasižadėjimo neišvykti – ieškovas patyrė neigiamus dvasinius išgyvenimus, netikrumą dėl savo ateities, savo ir šeimos būtinųjų poreikių užtikrinimo. Ikiteisminis tyrimas truko daugiau nei 1,5 metų ir faktas dėl jo pradėjimo lėmė, jog buvo pakenkta ieškovo reputacijai, buvo sutrikdytas jo įprastinis gyvenimas, pasikeitė vadovybės, buvusių bendradarbių požiūris į ieškovą. Atsiradus į ieškovą neigiamam požiūriui iš darbo kolektyvo, buvo apribotos bendravimo galimybės, buvę pažįstami asmenys vengė bendrauti, buvo pažemintas ieškovo autoritetas nepilnamečių vaikų akyse.
24. Vadovaujantis civilinėje teisėje taikomu tikimybių pusiausvyros principu, tikėtina, kad ieškovas patyrė neigiamus dvasinius išgyvenimus, bendravimo galimybių sumažėjimą. Ieškovas ilgiau nei 1,5 metus išgyveno netikrumo dėl baudžiamojo proceso prieš jį baigties būseną, ši procesinė

padėtis neigiamai veikė ieškovo emocinę būklę, įprastą savijautą, neabejotinai pakenkė reputacijai tiek bendradarbių, tiek kitų ieškovą pažįstančių žmonių akyse. Taigi, ieškovo atžvilgiu taikytos procesinės prievartos priemonės varžė ieškovo teises, kėlė jam ir gyvenimiškas problemas (naujo darbo susiradimas ir kt.).

25. Iš baudžiamosios bylos medžiagos matosi, kad vykstant ikiteisminiam tyrimui buvo siekiama išsiaiškinti visus šių veikų padaryme dalyvavusius asmenis, tam nustatyti buvo atliekama daug įvairių tyrimo veiksmų, dali kurių nebuvo tiesiogiai susiję su ieškovo asmeniu. Nutraukus ikiteisminį tyrimą ieškovo atžvilgiu dar ikiteisminio tyrimo stadijoje, nekonstatavus teisėsaugos institucijų pareigūnų veiksmų (neveikimo) baudžiamajame procese neteisėtumo, ieškovui neįrodžius visų privalomų sąlygų deliktinei valstybės atsakomybei kilti, įrodymais nepagrindus patirtų neigiamų pasekmių, ieškinio reikalavimai dėl žalos atlyginimo netenkinti.

III. Apeliacinio skundo ir atsiliepimų į jį teisiniai argumentai

26. Apeliaciniame skunde ieškovas V. Š. prašė panaikinti Alytaus apylinkės teismo 2022 m. gegužės 9 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą – ieškinį tenkinti, priteisti iš atsakovės Lietuvos valstybės turėtas bylinėjimosi išlaidas. Apeliacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

26.1. Teismo išvada, kad iki ieškovo laikino sulaikymo surinkta ikiteisminio tyrimo medžiaga bei iš karto po pristatymo į ikiteisminio tyrimo įstaigą kito pareigūno surašytas paaiškinimas leido spręsti tuo metu buvus pakankamą pagrindą įtarti ieškovą piktnaudžiavimu tarnyba, neatitinka faktinių aplinkybių. Sulaikant V. Š. nebuvo jokių duomenų, rodančių, kad jis galėjo būti kaip nors susijęs su nusikalstama veika, nurodyta jam pareikštame įtarime. Tik po sulaikymo, pareigūnams darant poveikį kitam įtariamajam, šis savo paaiškiniame nurodęs V. Š., neva tai, atostogų metu davęs jam ryšiui palaikyti telefoną. (duomenys neskelbtini) pareigūnų pateiktuose kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo protokoluose nurodytas laikas nesisieja su nusikalstamos veikos, aprašytos V. Š. pateiktame įtarime, laiku. Ikiteisminis tyrimas dėl kitu laiku (kriminalinės žvalgybos protokoluose) galimai padarytų nusikalstamų veikų nebuvo atliekamas. Darydamas išvadas apie informacijos pakankamumą ikiteisminiam tyrimui pradėti, teismas nesigilino į tos informacijos turinį ir jos esmę, jos atsiradimo laiką, kas šiuo atveju apsprendžia jos patikimumą. Pareigūnai savo pareigas atliko neatidžiai ir nerūpestingai ir pradėdami ikiteisminį tyrimą, ir jį tęsdami. Pagal 2018 m. gegužės 9 d. nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą ikiteisminio tyrimo metu nustatyta, kad pas kitą įtariamą pareigūną N. T. buvo aptiktas mobilus ryšio telefonas, kuriuo buvo kontaktuojama su nusikalstamų veikų organizatoriumi. Įrodymų, kad tuo ar kitu telefonu su nusikalstamų veikų organizatoriumi kokiu tai metu būtų kontaktavęs V. Š. nesurinkta. Ieškovui V. Š. įtarimai buvo pareikšti dėl jo tariamai atliktų veiksmų konkrečiu laikotarpiu – nuo (duomenys neskelbtini) d. 13.00 val. iki (duomenys neskelbtini) d. 18.00 val., veiksmų pobūdis – konfidencialios tarnybinės informacijos perdavimas – SMS žinučių rašymas ir siuntimas iš mobiliojo ryšio telefono Nokia. Tačiau jis tą dieną nuo 16 val. iki 18 val., būdamas vienas, vykdė (duomenys neskelbtini) kitoje vietoje, negu tuo metu buvo dėl (duomenys neskelbtini) d. padarytų nusikaltimų kaltu pripažintas kitas pamainos pareigūnas. Be to, apklausus V. Š., atlikus asmens kratą, patikrinus dokumentus, kuriuose registruojamos tarnybos metu turimos ryšio priemonės, nustatyta, kad V. Š. neturėjo tokio telefono aparato. BPK 140 straipsnyje numatytų pagrindų, leidžiančių taikyti V. Š. atžvilgiu sulaikymą, nebuvo, todėl nuo (duomenys neskelbtini) d. iki (duomenys neskelbtini) d. V. Š. buvo sulaikytas neteisėtai.

26.2. Ieškovui procesinė prievartos priemonė – nušalinimas nuo pareigų taikyta, neįsigilinus į ikiteisminio tyrimo medžiagą. Po devynis mėnesius trukusio nušalinimo prokuratūra jau pati nesikreipė tęsti šią priemonę, matydama, kad byloje nėra jokių V. Š. kaltės įrodymų. Ikiteisminis tyrimas dar buvo tęsiamas, nors per visą ikiteisminio tyrimo laikotarpį V. Š. atžvilgiu neatlikta

jokių aktyvių, intensyvių tyrimo veiksmų. Jis (duomenys neskelbtini) d. buvo pateikęs prašymą dėl atostogų, (duomenys neskelbtini), jei buvo pagrindas jį įtarti kokia nusikalstama veika, galėjo suteikti atostogas ir per tą laiką patikrinti, ar jis susijęs su ta veika, kuri aprašyta įtarime. Nušalinimas nuo pareigų ieškovo atžvilgiu buvo paskirtas nepagrįstai ir taikytas neproporcingai ilgą laikotarpį, atsižvelgiant į tai, kad nebuvo jokių jo kaltės įrodymų. Nuo (duomenys neskelbtini) d. iki 2018 m. gegužės 9 d. jam buvo taikoma kardomoji priemonė rašytinis pasižadėjimas neišvykti su tam tikrais įpareigojimais ir draudimais. Tokia kardamosios priemonės trukmė buvo per ilga ir neproporcinga, pažeidžianti ieškovo laisvę ir galimybę laisvai judėti.

26.3. Teismas nepagrįstai atmetė ieškovo reikalavimus dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo, nors privalėjo vertinti pareigūnų veiksmus civilinės teisės aspektu, pasisakyti, ar šiuo atveju pareigūnai buvo pakankamai atidūs ir rūpestingi. Turtinė žala ieškovui padaryta tuo, kad nušalinus nuo pareigų nuo (duomenys neskelbtini) d. iki (duomenys neskelbtini) d. jam nebuvo mokamas darbo užmokestis, nuo (duomenys neskelbtini) d. iki (duomenys neskelbtini) d. ieškovas buvo laikinai nedarbingas, tačiau dėl nušalinimo nuo pareigų buvo atsisakyta jam mokėti ligos pašalpą, negautas darbo užmokestis sudaro (duomenys neskelbtini) Eur su mokesčiais. Teismas nepagrįstai netenkino ieškovo reikalavimo dėl neturtinės žalos atlyginimo. Ikiteisminis tyrimas ieškovo atžvilgiu truko 1 metus (duomenys neskelbtini) dienų, nors pagal įstatymą jis turėjo būti atliktas ne ilgiau kaip per devynis mėnesius. Ieškovas savo elgesiu nedarė įtakos ikiteisminio tyrimo trukmei. Neturtinė žala ieškovui buvo padaryta tuo, kad nepagrįstai jo atžvilgiu pradėjus ikiteisminį tyrimą ir taikius procesines prievartos priemones, buvo sutrikdyta jo sveikata, sugadinta reputacija, sutrikdytas įprastinis gyvenimas, pasikeitė vadovybės, buvusių bendradarbių požiūris į ieškovą, suprastėjo santykiai šeimoje. Visa tai sukėlė ieškovui didelius nepatogumus, sąlygojo neigiamus dvasinius išgyvenimus, bendravimo galimybių sumažėjimą. Nepagrįstai uždelsus baudžiamąjį procesą, ilgą laiką būdamas įtariamuoju, ieškovas išgyveno netikrumo dėl baudžiamojo proceso prieš jį baigties būseną, ši procesinė padėtis neigiamai veikė jo emocinę būklę, savijautą, neabejotinai pakenkė reputacijai tiek bendradarbių, tiek kitų jį pažįstančių žmonių akyse. Tokio pobūdžio išgyvenimai ir nepatogumai vertinti kaip ieškovo patirta neturtinė žala, nes tokia padėtis truko nepateisinamai ilgai dėl teisėsaugos institucijų pareigūnų nepakankamai rūpestingai ir atsakingai organizuoto ikiteisminio tyrimo. Per ilgas ikiteisminis tyrimas nepateisinamas nei Lietuvos Respublikos įstatymais, nei Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos prasme. Yra visos sąlygos taikyti valstybės civilinę atsakomybę už ieškovui padarytą turtinę ir neturtinę žalą.

27. Atsakovės Lietuvos valstybės atstovė Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija atsiliepime į ieškovo apeliacinį skundą prašė apeliacinį skundą atmesti, Alytaus apylinkės teismo 2022 m. gegužės 9 d. sprendimą palikti nepakeistą.

28. Atsiliepime nurodė, kad teismas padarė teisingą išvadą, kad pranešime apie įtarimą išdėstytos faktinės aplinkybės patvirtina, jog ikiteisminio tyrimo institucijos turėjo faktinį ir teisinį pagrindą suformuluoti tokį įtarimą ir įtarti ieškovą padarius jam inkriminuojamus nusikaltimus, pradėti baudžiamąjį persekiojimą ir imtis procesinių prievartos priemonių jo atžvilgiu. Teismas pagrįstai nurodė, kad įtarimus ieškovui pareiškęs pareigūnas tokį sprendimą priėmė pagal tam tikrą turimą kriminalinės žvalgybos informaciją, atlikęs jos analizę. Iš įtarimo pateikimo matosi, kad ikiteisminiame tyrime buvo padarytas tikėtinas spėjimas, kad informaciją teikė ieškovas, tačiau pakankamai duomenų, kurie leistų jam pareikšti kaltinimus teisme, surinkti nepavyko. Teismas padarė pagrįstą išvadą, kad duomenys, kurie leido įtarti ieškovo nusikalstamos veikos padarymu, egzistavo, jie leido įtarti, kad jis gali būti prisidėjęs prie nusikalstamų veikų padarymo, todėl buvo pagrindas nušalinti ieškovą nuo užimamų pareigų, siekiant užtikrinti netrukdomą ikiteisminį tyrimą. Ikiteisminis tyrimas ieškovo atžvilgiu truko daugiau nei 1,5 metų, tačiau jokių įrodymų, kurie leistų spręsti, kad pareigūnai vilkino procesą ar ikiteisminis tyrimas galėjo būti atliktas žymiai greičiau, ieškovas nepateikė. Teismas pagrįstai atmetė ieškovo argumentus, susijusius su

ilgu ikiteisminiu tyrimu ir nepažeidė įrodymų vertinimo taisyklių, iš esmės tinkamai įvertino visas bylai reikšmingas aplinkybes, atskleidė bylos esmę, neribojo ieškovo teisės įgyvendinti savo procesines teises.

29. Atsakovės Lietuvos valstybės atstovė Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra atsiliepime į ieškovo apeliacinį skundą prašė apeliacinį skundą atmesti, Alytaus apylinkės teismo 2022 m. gegužės 9 d. sprendimą palikti nepakeistą. Atsiliepimas grindžiamas šiais argumentais:
  - 29.1. Teismas tinkamai nustatė visas bylai reikšmingas aplinkybes, teisingai taikė materialiosios teisės normas, proceso teisės normų nepažeidė, todėl priėmė teisėtą ir pagrįstą sprendimą. Teismas pagrįstai konstatavo, kad nėra pagrindo pripažinti ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro ar teisėjų veiksmų neteisėtumo, ir nurodė, kad iki ieškovo laikino sulaikymo surinkta ikiteisminio tyrimo medžiaga bei iš karto po pristatymo į ikiteisminio tyrimo įstaigą kito įtariamo pareigūno surašytas paaiškinimas leido daryti išvadą tuo metu buvus pakankamą pagrindą įtarti ieškovą piktnaudžiavimu tarnyba, dėl ko ieškovas buvo sulaikytas ir jam pareikštas įtarimas dėl nusikalstamos veikos padarymo. Kauno apygardos teismo 2021 m. birželio 8 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 2A-764-924/2021 išvados turi esminę reikšmę, vertinant proceso pradėjimą, įtarimo pareiškimą, sulaikymą ir tolimesnius veiksmus ieškovo atžvilgiu. Ieškovas nepateikė jokių įrodymų, kad ikiteisminis tyrimas jo atžvilgiu vyko, esant nereikalingam delsimui. Ikiteisminis tyrimas ieškovo atžvilgiu buvo nutrauktas ne todėl, kad V. Š. nepadarė nusikalstamos veikos, tačiau prokurorui padarius prielaidą, kad V. Š. galėjo dalyvauti pranešime apie įtarimą nurodytose veikose, tačiau nesurinkta pakankamai duomenų, kurie leistų padaryti išvadą, kad yra pagrindas kaltinamajam aktui V. Š. atžvilgiu surašyti ir bylą kartu su kitais kaltinamaisiais perduoti nagrinėti teismui. V. Š. nepateikė pagrįstų argumentų, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnai ar prokurorai nepakankamai rūpestingai ir atsakingai organizavo ikiteisminį tyrimą.
  - 29.2. Nenušalinus nuo pareigų, būtų atsiradusi reali grėsmė kilti didesnėms pasekmėms bei iškiltų rizika ikiteisminio tyrimo rezultatui, todėl ši priemonė taikyta pagrįstai iki (duomenys neskelbtini) d. ir pagrįstą ikiteisminio tyrimo, atlikto ieškovo atžvilgiu, laiką. Ikiteisminio tyrimo metu įvertinus surinktus įrodymus, buvo nuspręsta, kad kardomoji priemonė – nušalinimas nuo pareigų pasidarė nereikalinga bei pakankama kardomoji priemonė bus rašytinis pasižadėjimas neišvykti, dėl ko buvo nuspręsta nesikreipti dėl nušalinimo nuo pareigų pratęsimo. Nuo (duomenys neskelbtini) d. iki 2018 m. gegužės 9 d. jam buvo taikoma ir kardomoji priemonė – rašytinis pasižadėjimas neišvykti. Rašytinis pasižadėjimas neišvykti yra švelniausia ir savo pobūdžiu mažiausiai asmens teises varžanti kardomoji priemonė. Apeliantas nurodė, kad nesikreipė į ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūną ar prokurorą dėl leidimo laikinai nesilaikyti rašytinio pasižadėjimo sąlygų, dėl leidimo išvykti. Apeliantas nepateikė įrodymų, kurie pagrįstų realią jo suvaržytą laisvę judėti, galimybės ieškotis kito darbo ribojimą.
  - 29.3. Teismas sprendė, kad V. Š. neįrodė visų privalomų sąlygų deliktinei valstybės atsakomybei kilti, įrodymais nepagrindė patirtų neigiamų pasekmių, todėl jo reikalavimai dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo buvo atmesti. Nušalinimo nuo pareigų metu nebuvo atimta ieškovo galimybė dirbti kitą darbą ir ieškovas šia aplinkybe pasinaudojo bei gavo darbinių pajamų UAB „(duomenys neskelbtini)“. Ieškovas neįrodė padarytos neturtinės žalos. V. Š. nurodyti teismui pateikti dokumentai, pagrindžiantys jo sveikatos būklės pablogėjimą, nėra pakankami konstatuoti, kad jis patyrė esminius, ilgalaikius, gyvenimą apsunkinančius pokyčius ir, kad jis juos galėjo patirti būtent dėl teisėsaugos institucijų pareigūnų ir teismo veiksmų.
30. Trečiasis asmuo (duomenys neskelbtini) atsiliepime į ieškovo apeliacinį skundą prašė apeliacinį skundą atmesti, Alytaus apylinkės teismo 2022 m. gegužės 9 d. sprendimą palikti nepakeistą. Nurodė, kad ieškinys yra atmestas pagrįstai.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Apeliacinės instancijos teismo nustatytos bylos aplinkybės, teisiniai argumentai ir išvados

31. Bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka ribas sudaro apeliacinio skundo faktinis ir teisinis pagrindas bei absoliučių pirmosios instancijos teismo procesinio sprendimo negaliojimo pagrindų nebuvimo patikrinimas (CPK 320 str. 1 d.). Apeliacinės instancijos teismas bylą nagrinėja neperžengdamas apeliaciniame skunde nustatytų ribų, išskyrus atvejus, kai to reikalauja viešasis interesas ir neperžengus skundo ribų būtų pažeistos asmens, visuomenės ar valstybės teisės ir teisėti interesai (CPK 320 str. 2 d.). Apeliacinės instancijos teismas savo iniciatyva patikrina, ar nėra CPK 329 straipsnyje nustatytų absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų. Nenustačius absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų ir būtinybės peržengti apeliacinio skundo ribas, teisėjų kolegija pasisako tik dėl apeliacinio skundo faktinių ir teisinių pagrindų.
32. Pažymėtina, jog apeliacinis procesas nėra proceso pirmojoje instancijoje pakartojimas iš naujo, nes tai – skundžiamo teismo sprendimo kontrolės forma (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-426/2005; 2007 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-607/2007). Apeliacinės instancijos teismas apeliacinio skundo ribose patikrina, ar ginčo šalys įrodė tas aplinkybes, kuriomis remiasi kaip savo reikalavimų ar atsikirtimų pagrindu (CPK 12 str. 178 str.).

Dėl faktinių bylos aplinkybių

33. Bylos duomenimis nustatyta, jog ieškovas V. Š. dirbo (duomenys neskelbtini) (toliau – (duomenys neskelbtini)). Jis nuo (duomenys neskelbtini) d. iki (duomenys neskelbtini) d. buvo sulaikytas kaip įtariamasis dėl piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi, padedant kitiems asmenims kontrabanda gabenti akcizais apmokestinamas prekes. Ieškovui (duomenys neskelbtini) d. buvo pareikšti įtarimai dėl laikotarpiu nuo (duomenys neskelbtini) d. 13.00 val. iki (duomenys neskelbtini) d. 18.00 val. jo galimai atliktų neteisėtų veiksmų – konfidencialios tarnybinės informacijos perdavimas ryšių priemonėmis (SMS žinučių rašymas ir siuntimas iš mobiliojo ryšio telefono Nokia) asmenims vykdžiusiems (duomenys neskelbtini) kontrabandą.
34. Nuo (duomenys neskelbtini) d. iki (duomenys neskelbtini) d. ieškovas buvo nušalintas nuo pareigų, o (duomenys neskelbtini) d. (duomenys neskelbtini) vado (duomenys neskelbtini) d. įsakymu Nr. TE-231 „Dėl V. Š. atleidimo iš vidaus tarnybos“ ieškovas buvo atleistas iš vidaus tarnybos pagal Vidaus tarnybos statuto 62 straipsnio 1 dalies 11 punktą (kai panaikinama pareigybė ir darbuotojas nesutinka eiti pasiūlytų pareigų), perkeliant atleidimo datą į (duomenys neskelbtini) d.
35. Nuo (duomenys neskelbtini) d. iki 2018 m. gegužės 9 d. ieškovui buvo taikoma kardomoji priemonė rašytinis pasižadėjimas neišvykti.
36. Prokuroro 2018 m. gegužės 9 d. nutarimu ikiteisminis tyrimas ieškovo atžvilgiu nutrauktas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 212 straipsnio 2 punkto pagrindu, kai ikiteisminio tyrimo metu nesurenkama pakankamai duomenų, pagrindžiančių įtariamojo kaltę dėl nusikalstamos veikos.
37. Ieškovas reikalavimus dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo, grindė tuo, jog žala jam buvo padaryta neteisėtai pradėjus jo atžvilgiu baudžiamąjį persekiojimą, nepagrįstai užtrukus ikiteisminiam tyrimui, nepagrįstai ir neproporcingai bei per ilgai taikius procesines prievartos priemones – laikiną sulaikymą, nušalinimą nuo pareigų, kardomąją priemonę rašytinį pasižadėjimą neišvykti.

Dėl prejudicinių faktų

18. Atsakovės Lietuvos valstybės atstovė Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra atsiliepime į apeliacinį skundą nurodė, jog Kauno apygardos teismo 2021 m. birželio 8 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 2A-764-924/2021 išvados turi esminę reikšmę, vertinant proceso pradėjimą, įtarimo pareiškimą, sulaikymą ir tolimesnius veiksmus ieškovo atžvilgiu.
19. CPK 182 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta teismo sprendimu nustatyto fakto prejudicinė galia – nereikia įrodinėti aplinkybių, nustatytų įsiteisėjusiu teismo sprendimu kitoje civilinėje ar administracinėje byloje, kurioje dalyvavo tie patys asmenys, išskyrus atvejus, kai teismo sprendimas sukelia teisinius padarinius ir nedalyvaujantiems byloje asmenims. Faktas yra prejudicinis, jeigu jis yra nustatytas įsiteisėjusiu teismo sprendimu kitoje civilinėje ar administracinėje byloje, kurioje dalyvavo tie patys asmenys ir įrodinėjamas faktas yra reikšmingas abiejose bylose (yra įrodinėjimo dalykas ar jo dalis). Fakto prejudicijos paskirtis – išvengti pakartotinio aplinkybės nustatinėjimo teisme, kai ji teismo jau buvo nustatyta kitoje byloje tarp tų pačių asmenų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-582/2012). Tai reiškia, kad nėra teisinės pareigos jas įrodyti, nes laikoma, jog jos žinomos, pripažintos ar nustatytos.
20. Kauno apygardos teismas 2021 m. birželio 8 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 2A-764-924/2021 konstatavo, jog gavus informaciją iš kriminalinės žvalgybos tyrimo, kito įtariamojo (N.T.) parodymus ikiteisminio tyrimo pareigūnams buvo pagrįstas pagrindas manyti esant galimai padarytai nusikalstamai veikai bei pradėti ikiteisminį tyrimą, įtarimui pareikšti bei tolimesniems procesiniams veiksams atlikti. Kauno apygardos teismas, panaikindamas Alytaus apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 30 d. sprendimą ir grąžindamas bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui nurodė, jog ieškovas, reikšdamas reikalavimą dėl valstybės civilinės atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl neteisėtų ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro, teismo veiksmų baudžiamojo proceso metu, rėmėsi ne tik aplinkybe, jog įtarimai jam pareikšti nesant įstatyme nustatyto pakankamo pagrindo, bet grindė ir kitais argumentais ir kitomis faktinėmis aplinkybėmis – dėl nepagrįstai ir neproporcingai taikytų procesinių prievartos priemonių (laikino sulaikymo, nušalinimo nuo pareigų, kardomosios priemonės rašytinio pasižadėjimo neišvykti), dėl pernelyg ilgai trukusio ikiteisminio tyrimo. Kadangi pirmosios instancijos teismas, priimdamas skundžiamą sprendimą, visų šių aplinkybių nenagrinėjo ir nevertino, grąžino šią bylos dalį iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, nurodant, jog iš naujo nagrinėdamas bylą pirmosios instancijos teismas turi įvertinti ir pasisakyti ieškovo teisių apribojimų atitikties baudžiamojo proceso įstatymo reikalavimams, jų teisėtumo, teisėto tikslo, būtinumo, proporcingumo ir bendros pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai, o nustačius neteisėtus pareigūnų veiksmus (neteisėtą neveikimą), šiais veiksmais (neveikimu) padarytos žalos fakto ir priežastinio ryšio tarp neteisėtų veiksmų (neveikimo) bei atsiradusios žalos, ieškovo reikalaujamo žalos dydžio pagrįstumo.
21. Teisėjų kolegija pripažįsta iš dalies pagrįstais atsakovės atstovės Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros argumentus, kad aukščiau minėta Kauno apygardos teismo nutartis turi esminę reikšmę sprendžiant dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų teisėtumo pradedant baudžiamojo proceso veiksmus ieškovo atžvilgiu. Tačiau Kauno apygardos teismas minėtoje nutartyje nevertino ir nepasisakė dėl šio ginčo kitais aspektais – dėl per ilgo ikiteisminio tyrimo termino, nepagrįstai ir neproporcingai ilgo procesinių prievartos priemonių (laikiną sulaikymo, nušalinimo nuo pareigų, kardomosios priemonės rašytinio pasižadėjimo neišvykti) taikymo, todėl darytina išvada, kad minėtoje byloje nustatytos aplinkybės negali būti pripažįstamos turinčiomis prejudicinę reikšmę nagrinėjant šią bylą kitais ieškinyje nurodytais aspektais.

Dėl apeliacinio skundo esmės

22. Nagrinėjamoje byloje keliamas valstybės civilinės atsakomybės klausimas pagal CK 6.272 straipsnį dėl nepagrįstai ilgo ikiteisminio tyrimo termino, taip pat nepagrįsto, neteisėto ir neproporcingai ilgo procesinių prievartos priemonių (kardomųjų priemonių) taikymo.
23. Apelianto teigimu, pirmosios instancijos teismas nepagrįstai padarė išvadą, jog ikiteisminis tyrimas buvo atliekamas tinkamai, prokurorai ir ikiteisminio tyrimo tyrėjai ar teisėjai neatliko aplaidžių veiksmų, nes nesant įrodymų dėl nusikalstamų veikų padarymo apelianto atžvilgiu, ikiteisminis tyrimas buvo atliekamas aplaidžiai, nerūpestingai ir pernelyg ilgai.
24. Pagal CK 6.263 straipsnio 1 dalį kiekvienas asmuo turi pareigą laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais (veikimu, neveikimu) nepadarytų kitam asmeniui žalos. Žalą, padarytą asmeniui, turtui, o įstatymų nustatytais atvejais – ir neturtinę žalą privalo visiškai atlyginti atsakingas asmuo (CK 6.263 str. 2 d.). Civilinė atsakomybė už žalą, atsiradusią dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro, teisėjo ir teismo veiksmų, reglamentuojama CK 6.272 straipsnyje. Šio straipsnio 1 dalyje išvardyti konkretūs ikiteisminio tyrimo, prokuratūros pareigūnų, teisėjo ar teismo veiksmai, kurie gali būti pripažinti neteisėtais, būtent: neteisėtas nuteisimas, neteisėtas suėmimas kardamosios priemonės taikymo tvarka, neteisėtas sulaikymas, neteisėtas procesinės prievartos priemonių pritaikymas, neteisėtas administracinės nuobaudos – arešto – paskyrimas. Pagal šią teisės normą valstybės civilinė atsakomybė atsiranda, kai žala padaroma procesiniais teisiniais aktais, kuriais taikomos procesinės prievartos priemonės, taip pat teismų sprendimais, nuosprendžiais, nutarimais, nutartimis ar kitokiais procesiniais dokumentais. Valstybės atsakomybė už žalą, atsiradusią dėl neteisėtų ikiteisminio tyrimo, prokuratūros pareigūnų ir teismo veiksmų, kyla be kaltės. Tai reiškia, kad civilinės atsakomybės teisiniam santykiui atsirasti pakanka trijų sąlygų: neteisėtų veiksmų, žalos fakto ir priežastinio neteisėtų veiksmų bei atsiradusios žalos ryšio (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-375/2011; 2019 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-231-695/2019). Taigi ieškovas, reikalaujantis atlyginti nurodytos rūšies žalą, neturi įrodinėti, kad dėl žalos atsiradimo (padarymo) kalti pareigūnai ar teismas, tačiau jis neatleidžiamas nuo CPK 178 straipsnyje įtvirtintos pareigos įrodyti kitas tris būtinausias šios civilinės atsakomybės rūšies sąlygas, o neįrodžius bent vienos iš jų, žalos atlyginimas negalimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-319/2008; 2012 m. sausio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-2/2012).
25. Viena iš būtinų sąlygų taikyti valstybei civilinę atsakomybę pagal CK 6.272 straipsnio 1 dalį yra neteisėti teisėsaugos institucijų pareigūnų veiksmai (ar neveikimas). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pasisakęs, kad neteisėti veiksmai kaip valstybės civilinės atsakomybės pagrindas gali būti nepagrįstas ikiteisminio tyrimo pradėjimas, vykdymas ir asmens perdavimas teismui, taip pat nepagrįstas procesinės prievartos priemonės taikymas ar kitokie pažeidimai. Ar ikiteisminis tyrimas pradėtas pagrįstai, žalos atlyginimo civilinėje byloje sprendžiama pagal tai, ar ikiteisminio tyrimo pareigūnai veikė pagal BPK nuostatas, tinkamai vykdydami bendras ir specialias pareigas. Turi būti įvertinta, ar buvo pakankamas procesinis pagrindas pradėti tyrimą (BPK 166 str.), ar buvo aplinkybės, dėl kurių baudžiamasis procesas negalimas (BPK 3 str.), ar pažeisti ikiteisminio tyrimo terminai (BPK 176 str.) ir buvo kitoks nepagrįstas pareigūnų neveikimas ar veikimas ne pagal savo kompetenciją, ėmimasis įstatymų nenustatytų ar akivaizdžiai neproporcingų priemonių ir kita (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-231-695/2019).
26. Pagal kasacinio teismo praktiką, ne bet koks baudžiamosios ar baudžiamojo proceso teisės pažeidimas pripažįstamas neteisėtu veiksmu, dėl kurio galėtų atsirasti valstybės civilinė atsakomybė. Šia prasme siekiant konstatuoti neteisėtus veiksmus turi būti įrodyta ir pripažinta, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnai, prokurorai ar teismas padarė klaidą, turėjusią esminę ir lemiamą reikšmę ieškovo teisių pažeidimui baudžiamajame procese. Teismas, sprenddamas dėl

pareikšto tokio pobūdžio ieškinio, vadovaudamasis CPK 176-185 straipsniais, ištiria įrodymus bei juos vertina kompleksiskai, atsižvelgdamas į jų reikšmę tiek civilinio, tiek baudžiamojo proceso aspektais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-4/2014; 2018 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-63-378/2018).

27. BPK 166 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti pagrindai ikiteisminiam tyrimui pradėti, vienas kurių - gavus skundą, pareiškimą ar pranešimą apie nusikalstamą veiką. Pagal BPK 168 straipsnio 1 dalies nuostatas prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas, gavęs skundą, pareiškimą ar pranešimą, o reikiamais atvejais – ir jų patikslinimą, atsisako pradėti ikiteisminį tyrimą tik tuo atveju, kai nurodyti duomenys apie nusikalstamą veiką yra akivaizdžiai neteisingi ar yra aiškios BPK 3 straipsnio 1 dalyje nurodytos aplinkybės.
28. Apeliacinės instancijos teismas pažymi, kad pradėjus ikiteisminį tyrimą tikrinami atitinkami faktai ir duomenys baudžiamajame procese nustatytais priemonėmis, taigi ieškovo nurodomi faktai ir įrodymai kartu su kitais duomenimis reikšmingi atliekant tolimesnius procesinius veiksmus ikiteisminiame tyrime. Civilinėje byloje dėl žalos atlyginimo vertinama, ar atlikdami tam tikrus procesinius veiksmus pareigūnai elgėsi teisėtai, t. y. pagal teisės aktų reikalavimus. Be to, atkreiptinas dėmesys, kad valstybė, kaip ir bet kuris kitas asmuo, įskaitant institucijas, vykdančias baudžiamąjį persekiojimą, civilinės atsakomybės prasme neatleidžiamos nuo pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai, o dėl šios pareigos nevykdymo, jų veiksmai, kurie nors ir atitiko atitinkamas baudžiamojo proceso teisės normas, bet jais buvo pažeista bendroji rūpestingumo pareiga elgtis atidžiai ir rūpestingai, gali būti pripažinti neteisėtais ir dėl to valstybei gali atsirasti civilinė atsakomybė (CK 6.246 str. 1d., 6.263 str., 6.272 str. 1 d., BPK 1 str., 2 str.). Tai reiškia, kad valstybė, įgyvendindama savo funkcijas per atitinkamas valstybės institucijas ir pareigūnus, privalo užtikrinti, kad valstybės institucijos ir pareigūnai veiktų teisėtai. Iš to išplaukia, kad civilinei atsakomybei taikyti, esant išteisinamajam nuosprendžiui (nagrinėjamu atveju ikiteisminio tyrimo nutraukimui) dėl įrodymų trūkumo, turi būti nustatyti ikiteisminio tyrimo ar prokuratūros pareigūnų atlikti neteisėti veiksmai. Šių pareigūnų atliekamas įrodomųjų duomenų rinkimas, vertinimas, įtarimų pateikimas, asmens apkaltinimas, nors ir gali neigiamai paveikti asmenų teises, yra įstatymais nustatyta, legali ir teisėta, kol ji nepažeidžia įstatymo reikalavimų, veikla. Atitinkamai ir tokios veiklos padariniai, nors gali sukelti nepatogumų ar žalą, vertinami kaip teisėtai padaryti. Teisėtai vykdyta ikiteisminio tyrimo ar prokuratūros pareigūnų veikla nesudaro valstybės civilinės atsakomybės pagrindo net ir dėl proceso, kurio rezultatas buvo asmens išteisinimas (nagrinėjamu atveju ikiteisminio tyrimo nutraukimas), jeigu, kaip minėta, ji atitiko teisės aktų reikalavimus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-231-695/2019).
29. Nagrinėjamu atveju teisėjų kolegija, įvertinusi byloje esančius duomenis, šalių argumentus, neturi pagrindo kitaip vertinti pareigūnų veiksmus pradedant ikiteisminį tyrimą ieškovo atžvilgiu, nei jie įvertinti Kauno apygardos teismo 2021 m. birželio 8 d. nutartyje (civilinė byla Nr. 2A-764-924/2021) ir skundžiamame pirmosios instancijos teismo sprendime, nes nebuvo nustatyta aplinkybių, dėl kurių baudžiamasis procesas būtų negalimas. Taigi, ikiteisminis tyrimas pradėtas tikslu patikrinti įtarimą ir, kaip matyti iš tolimesnio proceso, surinkus ir įvertinus duomenis (duomenys neskelbtini) apygardos prokuratūros 3-ojobaudžiamojo persekiojimo skyriaus prokuroro R. B. 2018 m. gegužės 9 d. nutarimu ikiteisminis tyrimas buvo nutrauktas, nesurinkus pakankamai duomenų, pagrindžiančių įtariamojo kaltę dėl nusikalstamos veikos. Apelianto argumentai, jog nuo pat ikiteisminio tyrimo pradžios ikiteisminio tyrimo pareigūnai neturėjo įrodymų, pagrindžiančių jo kaltę, nesudaro pagrindo vertinti, jog ikiteisminis tyrimas pradėtas nepagrįstai.

Dėl sulaikymo

30. Apelianto teigimu, teismas nevertino, jog jis nepagrįstai buvo sulaikytas nuo (duomenys neskelbtini) d. iki (duomenys neskelbtini) d.
31. Asmens teisė į laisvę yra ginama pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 20 straipsnį ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 5 straipsnio 1 dalį, kur nustatyta, kad kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą. Kasacinio teismo praktikoje nuosekliai pripažįstama, kad suėmimo teisėtumas turi būti vertinamas ne tik pagal nacionalinės teisės, bet ir pagal Konvencijos 5 straipsnio reikalavimus, o juos pažeidus, paprastai priteisiamas žalos atlyginimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-423-378/2015; 2016 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-399-687/2016).
32. Konvencijos 5 straipsnio 1 dalyje yra ne tik įtvirtinta asmens teisė į laisvę, bet ir nustatyti šios teisės ribojimo pagrindai. Šioje Konvencijos nuostatoje įtvirtintas baigtinis asmens laisvės atėmimo atvejų, kuriais gali būti pateisinamas asmens teisės į laisvę suvaržymas ją atimant, sąrašas, į kurį, be kitų, patenka atvejis, kai asmuo teisėtai sulaikomas ar įkalinamas, kad būtų pristatytas kompetentingai teismo institucijai, pagrįstai įtarant jį padarius nusikaltimą ar kai pagrįstai manoma, jog būtina neleisti jam padaryti nusikaltimo, arba manoma, jog jis, padaręs tokį nusikaltimą, gali pabėgti (Konvencijos 5 str. 1 d. c p.), tačiau laisvės atėmimas turi būti teisėtas, turi atitikti proporcingumo reikalavimą, t. y. būti griežtai būtinas siekiant šioje nuostatoje nurodytų tikslų, kai kitų, švelnesnių, priemonių jiems pasiekti nepakanka, įskaitant įstatyme nustatytos tvarkos laikymąsi.
33. Pagal EŽTT praktiką būtinoji suėmimo (sulaikymo) teisėtumo sąlyga yra pagrįstas įtarimas, kuris suprantamas kaip esantys (paaiškėję) faktai ar informacija, kurie pakankami objektyviam stebėtojų susidaryti nuomonę, kad įtariamasis gali būti padaręs nusikalstamą veiką (1994 m. spalio 28 d. sprendimas byloje (duomenys neskelbtini) prieš Jungtinę Karalystę, peticijos Nr. 14310/88; Didžiosios kolegijos 2000 m. balandžio 6 d. sprendimas byloje (duomenys neskelbtini) prieš Italiją, peticijos Nr. 26772/95; 2009 m. lapkričio 24 d. sprendimas byloje (duomenys neskelbtini) prieš Latviją, peticijos Nr. 32214/03). Taigi, turi būti pateikta bent kai kurių faktų ar informacijos, galinčių įtikinti, kad sulaikytas asmuo buvo pagrįstai įtariamasis padaręs atitinkamą nusikalstamą veiką. Tai, kad asmeniui nebuvo pateikta kaltinimų arba jis nebuvo perduotas teismui (arba perduotas, bet vėliau išteisintas), nereiškia, kad sulaikymo ar suėmimo tikslas neatitiko Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies c punkto.
34. Nagrinėjamoje byloje vertinant pagrįsto įtarimo kaip būtinosios suėmimo teisėtumo sąlygos buvimą pažymėtina, kad pagal Lietuvos teismų praktiką tokį įtarimą pagrindžiantys faktai neturi būti tokio paties lygmens, kaip būtina apkaltinamajam nuosprendžiui pagrįsti ar kaltinimui pareikšti (tai įvyksta vėlesnėje proceso stadijoje). Baudžiamojo proceso tikslas kaip tik ir yra įtarimo patikrinimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-393-378/2015). Tad aplinkybė, kad vėliau ikiteisminis tyrimas buvo nutrauktas, nepaneigia pagrįsto įtarimo buvimo ankstesnėje proceso stadijoje. Be to, kaip jau minėta, įtarimo pareiškimui nekeliama tapatūs apkaltinamojo nuosprendžio priėmimui įrodymų pakankamumo reikalavimai.
35. Nagrinėjamo atveju ikiteisminis tyrimas ieškovo atžvilgiu buvo nutrauktas, nes nesurinkta pakankamai duomenų, pagrindžiančių jo kaltę (BPK 212 str. 2 p.). Tačiau teisėjų kolegija sutinka su šioje civilinėje byloje priimtuose teismų procesiniuose dokumentuose (skundžiamame sprendime ir Kauno apygardos teismo 2021 m. birželio 8 d. nutartyje padaryta išvada, kad prokuroras ikiteisminį tyrimą dėl ieškovo pradėjo pagrįstai, nes įtarimus grindė įstatymo nustatyta tvarka surinktų įrodymų visuma – kito įtariamojo parodymais, turima operatyvine informacija.
36. Procesinė prievartos priemonė laikinasis sulaikymas gali būti taikoma tik esant BPK 140 straipsnyje nustatytiems pagrindams: 1) asmeniui, kuris yra užkluptas darantis nusikalstamą veiką

ar tuoj po jos (1 d.); 2) neužklupus asmens nusikalstamos veikos padarymo vietoje ar tuoj po nusikalstamos veikos padarymo, galimas prokuroro ar ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu tik išimtiniais atvejais, kai yra suėmimo skyrimo pagrindai ir sąlygos (BPK 122 str.) arba būtina suvaržyti asmens laisvę siekiant BPK 119 straipsnyje nustatytų tikslų, arba nėra galimybės BPK 123 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka itin skubiai kreiptis į teismą dėl suėmimo skyrimo (2 d.).

37. BPK 140 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad nutarime skirti laikiną sulaikymą turi būti nurodoma: 1) laikinai sulaikomo asmens vardas, pavardė, gimimo data, gyvenamoji vieta, darbo vieta; 2) nusikalstama veika, dėl kurios asmuo laikinai sulaikomas, šios veikos padarymo vieta, laikas ir kitos aplinkybės, atsakomybę už tą nusikalstamą veiką numatantis baudžiamasis įstatymas; 3) nustatytas bent vienas šio Kodekso 122 straipsnyje numatytas suėmimo skyrimo pagrindas, visos suėmimo skyrimo sąlygos ir jų nustatymo momentas, taip pat pagrįsta, kodėl tuoj pat būtina suvaržyti asmens laisvę siekiant šio Kodekso 119 straipsnyje numatytų tikslų; 4) priežastys, dėl kurių nebuvo galimybės kreiptis į teismą dėl asmens suėmimo šio Kodekso 123 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka; 5) nutarimo apskundimo tvarka. Šio straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad apie asmens sulaikymą per įmanomai trumpiausią laiką ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras surašo laikino sulaikymo protokolą. Laikino sulaikymo protokolas ar jo nuorašas nedelsiant turi būti pasirašytinai įteiktas sulaikytam asmeniui ir (ar) jo gynėjui. Maksimalus laikino sulaikymo terminas yra keturiasdešimt aštuonios valandos (BPK 140 str. 6 d.).
38. Bylos duomenys patvirtina, kad V. Š. buvo sulaikytas nuo (duomenys neskelbtini) d. iki (duomenys neskelbtini) d., vadovaujantis BPK 140 straipsniu, įtariant įvykdžius nusikalstamas veikas, numatytas BK (duomenys neskelbtini) dalyje, (duomenys neskelbtini) dalyje ir (duomenys neskelbtini), 24 straipsnio 6 dalyje ir (duomenys neskelbtini) dalyje. Ieškoviui (duomenys neskelbtini) d. buvo įteiktas pranešimas apie įtarimą, o (duomenys neskelbtini) d. priimtas nutarimas dėl laikinai sulaikyto asmens paleidimo. Nors byloje nėra pateikti nei nutarimas skirti laikiną sulaikymą, nei surašytas laikinojo sulaikymo protokolas ir nutarimas dėl paleidimo, tačiau tai nesudaro pagrindo išvadai, jog sulaikymas nebuvo tinkamai procesiškai įformintas, todėl tai nepripažintina esminiu BPK pažeidimu.

Dėl kardomosios priemonės (rašytinio pasižadėjimo neišvykti) taikymo

39. Kaip jau minėta, ieškovas patirtą neturtinę žalą, be kita ko, kildina ir iš ikiteisminio tyrimo metu jo atžvilgiu taikytų procesinių prievartos priemonių nepagrįstumo. Apelianto teigimu, teismas nevertino aplinkybių, jog jam nepagrįstai buvo taikomos procesinės prievartos – rašytinis pasižadėjimas neišvykti ir nušalinimas nuo pareigų. Prievartos priemonių trukmė buvo neproporcinga, atsižvelgiant į tai, kad nebuvo jokių jo kaltės įrodymų.
40. Nagrinėjamu atveju byloje nustatyta, kad (duomenys neskelbtini) ikiteisminio tyrimo skyriaus viršininko nutarimu ieškoviui V. Š. nuo (duomenys neskelbtini) d. buvo paskirta kardomoji priemonė rašytinis pasižadėjimas neišvykti. Ieškovas su paskirta kardomąja priemone (rašytiniu pasižadėjimu neišvykti) buvo supažindintas pasirašytinai. Kardomoji priemonė buvo paskirta ieškoviui, nes jis buvo įtariamasis nusikalstamų veikų, numatytų BK (duomenys neskelbtini) dalyje, 24 straipsnio 6 dalyje ir (duomenys neskelbtini) dalyje, 24 straipsnio 6 dalyje ir (duomenys neskelbtini) dalyje, padarymu, todėl reikėjo užtikrinti jo dalyvavimą ikiteisminiame tyrime bei teisme, siekti kitų BPK 119 straipsnyje nustatytų tikslų. (duomenys neskelbtini) apygardos prokuratūros 3-ojo baudžiamojo persekiojimo skyriaus prokuroro 2018 m. gegužės 9 d. nutarimu nutraukus ikiteisminį tyrimą, paskirta kardomoji priemonė buvo panaikinta. Pažymėtina, jog, kad rašytinis pasižadėjimas neišvykti yra švelniausia iš BPK numatytų kardomųjų priemonių (BPK 120 str. 1 d.), kuri tik minimaliai suvaržo asmens judėjimo laisvę. Byloje nėra jokių duomenų, kurie patvirtintų, kad ieškoviui skiriant kardomąją priemonę buvo nesilaikyta teisės aktų reikalavimų. Kardomosios priemonės taikymas apelianto atžvilgiu buvo atliktas pagal BPK įtvirtintas procedūras, tuo metu pagrįstai įtariant ieškovą padarius jam

inkriminuojamas nusikalstamas veikas, šis procesinis veiksmas buvo grindžiamas atitinkamų institucijų procesiniais sprendimais. Ieškovas nenurodė, jog dėl šių veiksmų buvo pateikęs skundus, reiškė prašymus dėl kardomosios priemonės panaikinimo ir pan. Taip pat baudžiamojoje byloje nėra duomenų, kad ieškovas kreipėsi į ikiteisminio tyrimo pareigūnus dėl leidimo laikinai išvykti į užsienio valstybę, nors tokia galimybė įtvirtinta BPK 136 straipsnio 1 dalyje. Ieškovui į bylą nepateikus jokių argumentų ir įrodymų, patvirtinančių minėtos kardomosios priemonės jo atžvilgiu taikymo neteisėtumą ir nepagrįstumą, nėra pagrindo spręsti, kad ji ieškovui buvo taikyta nesant tam teisinio pagrindo.

Dėl procesinių prievartos priemonių (nušalinimo nuo pareigų) taikymo

41. Apelianto teigimu, nors jis ir buvo įtariamas padaręs nusikalstamą veiką, susijusią su jo tarnyba, tačiau skiriant procesinės prievartos priemonę nušalinimą nuo pareigų, tiek ją tęsiant nuo (duomenys neskelbtini) d. iki (duomenys neskelbtini) d. (9 mėnesius), buvo pažeisti konstitucinio proporcingumo principai.
42. Pagal BPK 157 straipsnio nuostatas procesinė prievartos priemonė – laikinas nušalinimas nuo pareigų – taikomas tuo atveju, jei tai būtina, kad būtų greičiau ir nešališkiau ištirta nusikalstama veika ar užkirsta įtariamajam galimybė daryti naujas nusikalstamas veikas. Šio straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad laikinas nušalinimas nuo pareigų ar laikinas teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymas negali trukti ilgiau kaip šešis mėnesius. Prireikus šios priemonės taikymas gali būti pratęstas dar iki trijų mėnesių. Pratęsimų skaičius neribojamas.
43. Šios procesinės prievartos priemonės taikymo pagrindus ir tikslumą nulemia įtariamo (kaltinamo, teisiamo) asmens einamų pareigų ir nusikaltimo, kuriuo jis įtariamas (kaltinamas), pobūdis: jeigu galimai įvykdyta nusikalstama veika yra susijusi su įtariamo (kaltinamo) asmens tarnybos įgaliojimų panaudojimu, ši aplinkybė gali suponuoti poreikį nušalinti jį nuo pareigų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-572-969/2015; 2015 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-670-378/2015). Kartu kasacinio teismo praktikoje pažymima, kad baudžiamojo persekiojimo faktas savaime nepateisina procesinių prievartos priemonių taikymo: BPK 11 straipsnyje įtvirtintas proporcingumo principas nustato atsakingų teisėsaugos pareigūnų pareigą procesines prievartos priemones taikyti tik tais atvejais, kai be jų negalima pasiekti reikiamų proceso tikslų, ir bet kokios procesinės prievartos priemonės taikymą nedelsiant nutraukti, kai tai tampa nereikalinga, šis principas įtvirtintas ir BPK 157 straipsnio 5 dalyje, kurioje nustatyta, kad ikiteisminio tyrimo metu prokuroras, o perdavus bylą teismui – teismas privalo panaikinti laikiną nušalinimą nuo pareigų, kai ši priemonė pasidaro nebereikalinga, t. y. išnyksta jos taikymo būtinybė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 19 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-395-469/2015).
44. Nors BPK nėra tiksliai apibrėžta baudžiamojo proceso trukmė, t. y. nėra nustatyti maksimalūs galimi tokio proceso terminai ir kiekvienu konkrečiu atveju baudžiamojo proceso trukmė priklauso nuo ikiteisminio tyrimo ar bylos sudėtingumo, kitų aplinkybių, kas reiškia, kad baudžiamasis procesas gali trukti ir ilgą laiką, tačiau BPK įtvirtintas teisinis reguliavimas, susijęs su baudžiamojo proceso trukme, leidžia daryti išvadą, kad kiekvienas nusikalstamos veikos padarymu kaltinamas asmuo turi teisę į tai, kad jo byla būtų išnagrinėta per kuo trumpiausią terminą (BPK 44 str. 5 d.), kad prokuroras ir ikiteisminio tyrimo įstaigos privalo savo veiklą organizuoti taip, kad per trumpiausią laiką būtų atliktas tyrimas ir atskleista nusikalstama veika (BPK 2 str., 172 str. 3 dalis); nustatyti ikiteisminio tyrimo atlikimo terminai (BPK 176 str.), kt.
45. Kaip matyti iš (duomenys neskelbtini) apylinkės teismo 2016 m. rugsėjo 27 d. ir (duomenys neskelbtini) apylinkės teismo 2017 m. kovo 24 d. nutarčių, kuriomis ieškovui prokurorės prašymais buvo paskirta, o vėliau ir pratęsta, procesinė prievartos priemonė (laikinas nušalinimas nuo pareigų), šios priemonės taikymo būtinumas buvo grindžiamas tokiais esminiais argumentais:

ieškovo darbinės funkcijos tiesiogiai susijusios su (duomenys neskelbtini), valstybės ir tarnybos paslapčių užtikrinimu, nusikalstamas veikas padariusių asmenų sulaikymu, tokių asmenų konvojavimu, atliekant ikiteisminio tyrimo veiksmus, todėl vykdydamas savo tiesiogines funkcijas pareigūnas disponuoja įvairia žvalgybine informacija, todėl, pareiškus įtarimus dėl nusikalstamų veikų padarymo, jis toliau negali vykdyti einamų pareigų, nes įtariamasis V. Š., pasinaudodamas einamomis pareigomis, gali paveikti kitus įtariamuosius, kurie pradėtame ikiteisminiame tyrime ne visi nustatyti ir tokiu būdu trukdyti procesui. Prašymas pratęsti procesinės prievartos priemonę buvo motyvuojamas tuo, kad būtų galima kuo greičiau ir nešališkai iširti nusikalstamas veikas, užkirsta galimybę įtariamajam daryti naujas nusikalstamas veikas, kadangi veikos galimai padarytos tarnybos metu, vykdančios priskirtas funkcijas; atliekami ikiteisminio tyrimo veiksmai, susiję su įtariamajam pareikštu įtarimu, dėl ko ikiteisminis tyrimas dėl objektyvių priežasčių nėra baigtas, ir nėra pagrindo manyti, jog įtariamasis, grąžintas į pareigas, nepasinaudos galimybe sužinoti tyrimui reikšmingus faktus, pasinaudodamas suteiktais įgaliojimais nedarys įtakos kitiems asmenims, taip pakenkdamas objektyvios tiesos nustatymui, pailgindamas ikiteisminio tyrimo trukmę, darys naujas nusikalstamas veikas.

46. Teisėjų kolegijos vertinimu, atsižvelgus į tai, kad ieškovas buvo įtariamasis nusikaltimais, padarytais einant tarnybines pareigas, įtarimai, be kita ko, buvo pareikšti ir ieškovo bendradarbiui, ieškovo nušalinimas nuo pareigų pradinėje ikiteisminio tyrimo stadijoje yra pagrįstas ir pateisinamas. Kita vertus, šių priemonių ieškovui taikymas devynis mėnesius (laikotarpiui nuo (duomenys neskelbtini) d. iki (duomenys neskelbtini) d.) neatitinka tokių priemonių proporcingumo reikalavimų. Ta aplinkybė, kad ieškovas įtariamasis padaręs nusikaltimą, susijusį su jo einamomis darbinėmis pareigomis, nėra savarankiškas pagrindas tokios procesinės prievartos priemonės taikymui. Kaip nurodyta pirmiau, šios priemonės taikymo pagrindai yra šie: 1) jei tai būtina, kad būtų greičiau ir nešališkiau iširta nusikalstama veika; 2) jei tai būtina, kad būtų užkirsta įtariamajam galimybė daryti naujas nusikalstamas veikas.
47. Įstatymuose ar poįstatyminiuose teisės aktuose nėra įtvirtinta pareiga prašymuose (nutartyse) skirti ar pratęsti nušalinimo terminą įvardyti, kokie konkretūs veiksmai planuojami atlikti ir kt. (siekiama ir nepakenkti ikiteisminio tyrimo eigai), todėl teisėjų kolegijos vertinimu, prokurorės veiksmai, kreipiantis į teismą dėl BPK 157 straipsnyje numatytų priemonių ieškovo atžvilgiu taikymo ir ieškovo nušalinimo nuo pareigų atlikti pagal įstatyme išvardintus pagrindus, nustatytas procedūras ir laikantis teisės aktais detalizuotos tvarkos, grindžiami atitinkamais procesiniais sprendimais (nutarimais, teismo nutartimis), negali būti laikomi neteisėtais, vertinant valstybės civilinės atsakomybės taikymo sąlygas. Tačiau nušalinimo termino nustatymas (6 mėn.) ir tolimesnis nušalinimo tęsimas (3 mėn.) buvo nepagrįstas, nes buvo būtina vertinti ieškovo tarnybą iki įvykio, jo reputaciją ir pagal tai spręsti, ar iš tiesų yra pagrindas pagrįstai manyti, kad jis gali daryti naujas nusikalstamas veikas.
48. Kaip matyti iš (duomenys neskelbtini) d. pranešimo apie ikiteisminio tyrimo eigą, kratos buvo atliekamos iki (duomenys neskelbtini) d., įtariamieji ir liudytojai apklausti pradinėje ikiteisminio tyrimo stadijoje. Byloje nėra duomenų apie tai, jog ieškovas anksčiau būtų teistas, jam būtų taikytos administracinės ar drausminės nuobaudos, todėl, teisėjų kolegijos nuomone, akivaizdu, kad ieškovo tarnyba, jo elgesys iš viso nebuvo vertinamas. Atsižvelgiant į V. Š. tarnybą iki įvykio, bei Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugpjūčio 31 d. nutarties baudžiamojoje byloje Nr. 1A-211-387/2020 nurodytus argumentus, kad mobiliojo ryšio telefonu Nokia kaltinime nurodytomis aplinkybėmis, darant (duomenys neskelbtini) d. nusikaltimus, naudojosi ir užfiksuoję SMS pranešimų autorius buvo būtent pareigūnas N. T., kas tapo ikiteisminio tyrimo vada, nebuvo jokio pagrindo išvadai, kad V. Š. gali daryti naujas nusikalstamas veikas, susijusias su tarnyba, dėl ko jam 9 mėnesių laikotarpiui reikėjo pritaikyti prievartos priemonę – nušalinimą nuo pareigų. Nagrinėjamu atveju, teisė ieškovo atžvilgiu buvo pritaikyta formaliai, neatsižvelgiant į individualias aplinkybes, nesilaikant elementarių sąžiningumo ir rūpestingumo principų,

pažeidžiant proporcingumo principus. Nustatytos aplinkybės leidžia daryti išvadą, kad nebuvo pagrindo spręsti apie poreikį ieškovui užkirsti kelią daryti naujas nusikalstamas veikas, o šios procesinės prievartos priemonės skyrimas 6 mėnesių laikotarpiui ir vėlesnis pratęsimas (3 mėn.), motyvuojant galimu trukdymu ikiteisminiam tyrimui yra perteklinis, nepagrįstai suvaržantis ieškovo teises, įskaitant ir teisę į pajamas. Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, teisėjų kolegija sprendžia, kad prokuratūros ir teisėjų veiksmai dėl šios procesinės prievartos skyrimo 6 mėnesių laikotarpiui ir jos pratęsimo dar 3 mėnesiams neatitiko bendrosios rūpestingumo ir pareigingumo pareigos, ir laikytini neteisėtais civilinės teisinės atsakomybės prasme (CK 6.263 str., CK 6.246 str.), o pirmosios instancijos teismas nepagrįstai sprendė, jog nėra nustatyta neteisėtų valstybės pareigūnų veiksmų dėl laikino nušalinimo nuo pareigų.

Dėl ikiteisminio tyrimo trukmės

49. Ieškovas apeliaciniame skunde taip pat kelia klausimą dėl per ilgos ikiteisminio tyrimo trukmės, nuroydamas, kad baudžiamasis procesas iki nutarimo nutraukti ikiteisminį tyrimą jo atžvilgiu truko nepateisinamai ilgai – 1 metus (duomenys neskelbtini) dienų.
50. Baudžiamasis procesas vertinamas kaip jo stadijų visuma, todėl reikalavimas baudžiamąjį procesą atlikti per įmanomai trumpesnę laiką reiškia laiką nuo oficialaus kompetentingos institucijos pranešimo asmeniui apie įtarimą, kad jis padarė nusikalstamą veiką, iki galutinio sprendimo dėl pareikšto kaltinimo priėmimo (EŽTT 2011 m. sausio 18 d. sprendimas byloje (duomenys neskelbtini) prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 1271/06, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-670-378/2015). Europos Žmogaus Teisių Konvencijos 6 straipsnis yra skirtas išvengti situacijų, kad asmuo, kaltinamas ar įtariamas nusikalstama veika, nebūtų pernelyg ilgai nežinomybės dėl savo proceso baigties būsenoje. EŽTT praktikoje yra nurodyta, kad proceso trukmės pagrįstumas turi būti vertinamas atsižvelgiant į bylos aplinkybes remiantis šiais kriterijais: bylos sudėtingumo, pareiškėjo ir institucijų elgesio ir proceso poveikio pareiškėjui (1997 m. birželio 27 d. sprendimą byloje (duomenys neskelbtini) prieš Graikiją (Nr. 2) ir 1998 m. rugsėjo 23 d. sprendimą byloje (duomenys neskelbtini) prieš Graikiją). Iš esmės tokius pat kriterijus yra nurodęs ir kasacinis teismas: konkrečios bylos sudėtingumas; asmens, dėl kurio vykdytas baudžiamasis persekiojimas, elgesys; valstybės institucijų elgesys, organizuojant bylos procesą; baudžiamajame procese sprendžiamų klausimų reikšmė pareiškėjui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-428/2009; 2011 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-375/2011). Kiekvienu atveju nurodyti kriterijai taikomi konkrečios bylos aplinkybėms, kurių visuma ir lemia teismo išvadą dėl konkretaus proceso trukmės pagrįstumo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-7/2007; 2019 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-231-695/2019; 2019 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-353-313/2019).
51. Kaip jau minėta, ikiteisminio tyrimo ir prokuratūros pareigūnai organizuoja ir vykdo ikiteisminį tyrimą, siekdami greitai, išsamiai ir visapusiškai atskleisti nusikalstamas veikas bei nustatyti jas padariusius asmenis, kartu užtikrindami, kad nė vienas nekaltas asmuo nebūtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn (BPK 1 str. 1 d., 2 str., 170 str. 2 d., 172 str. 2 d. 1 p.). Šios minėtų pareigūnų funkcijos ir pareigos yra itin reikšmingos, nes būtent jų tinkamas vykdymas užtikrina žmogaus teises ir interesus ir visos visuomenės interesą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas. Teisės saugos pareigūnams būtent dėl jų atliekamų pareigų specifikos ir svarbos yra keliami aukštesni rūpestingumo bei atidumo reikalavimai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-353-313/2019).

52. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad ikiteisminis tyrimas Nr. (duomenys neskelbtini) buvo pradėtas (duomenys neskelbtini) d., bendra baudžiamojo proceso trukmė nuo ieškovo sulaikymo (duomenys neskelbtini) d. ir įtarimų jam pareiškimo iki 2018 m. gegužės 9 d. nutarimo nutraukti ikiteisminį įsiteisėjimo dienos ((duomenys neskelbtini) d.) yra 1 metai (duomenys neskelbtini) dienos. Kaip matyti iš teismų informacinės sistemos Liteko duomenų (CPK 179 str.) kaltinamasis aktas buvo surašytas ir baudžiamoji byla pagal pradėtą tyrimą Kauno apygardos teismui buvo perduota (duomenys neskelbtini) d. Baudžiamasis procesas nuo ikiteisminio tyrimo pradėjimo ((duomenys neskelbtini) d.) iki bylos perdavimo teismui ((duomenys neskelbtini) d.) truko 1 metus (duomenys neskelbtini) dieną. Vadinasi, ikiteisminis tyrimas nebuvo atliktas per BPK 176 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatytą 6 mėnesių terminą dėl apysunkių nusikaltimų ir šios dalies 3 punkte numatytą 9 mėnesių terminą dėl sunkaus nusikaltimo.
53. Sprendžiant dėl baudžiamosios bylos sudėtingumo, pažymėtina, kad nors ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas dėl piktnaudžiavimo tarnyba, kontrabandos ir neteisėto disponavimo akcizais apmokestinamosiomis prekėmis, tačiau nagrinėjamu atveju tirtinos aplinkybės nebuvo išskirtinai sudėtingos, bylos medžiagą sudarė 8 tomai, todėl šis ikiteisminis tyrimas negali būti laikomas didelės apimties ar itin sudėtingas; be to, kaltinimai buvo pareikšti trims kaltinamiesiems.
54. Vertinant ikiteisminio tyrimo trukmę, remiantis pateiktais pranešimais apie ikiteisminio tyrimo eigą, nustatyta, kad ieškovas buvo sulaikytas ir pirmą kartą apklaustas (duomenys neskelbtini) d., tą pačią dieną ieškovui buvo pareikštas įtarimas, (duomenys neskelbtini) d. ieškovui paskirta kardomoji priemonė – rašytinis pasižadėjimas neišvykti, o (duomenys neskelbtini) d. priimtas sprendimas dėl nušalinimo nuo pareigų. Nuo (duomenys neskelbtini) d. iki (duomenys neskelbtini) d. jokie ikiteisminio tyrimo veiksmai nebuvo atliekami. (duomenys neskelbtini) d. pateiktas prašymas pratęsti ieškovo nušalinimo nuo pareigų terminą, o (duomenys neskelbtini) d. papildomai apklaustas įtariamasis V. Š..
55. Iš pateiktų pranešimų apie ikiteisminio tyrimo eigą matyti, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnai atliko būtinus veiksmus – apklausė įtariamuosius, liudytojus, atliko kratas, kreipėsi dėl specialistų išvadų gavimo, kreipėsi dėl teisinės pagalbos į kitas teisėsaugos institucijas, kt., tačiau visuose pranešimuose apie ikiteisminio tyrimo eigą nurodomi iš esmės tie patys būtini atlikti ikiteisminio tyrimo veiksmai: įteikti įtariamiesiems galutinius pranešimus apie įtarimą, atlikti kitus į ikiteisminio tyrimo užbaigimą nukreiptus veiksmus. Šios nustatytos aplinkybės, teisėjų kolegijos nuomone, leidžia spręsti, kad nors nagrinėjamu atveju ikiteisminio tyrimo pareigūnai, prokuroras, ėmėsi priemonių, kad procesas būtų toks operatyvus, kiek įmanoma tokioje byloje, tačiau pripažintina, kad proceso organizavimas, vertinant jį kaip visumą, nebuvo visiškai tinkamas. Kai kurios objektyvios aplinkybės (specialistų išvadų gavimas, kreipimasis teisinės pagalbos į užsienio valstybę) iš dalies pateisina ilgesnę ikiteisminio tyrimo trukmę, tačiau ikiteisminis tyrimas nebuvo sustabdytas, o atsakovė nepateikė jokių įrodymų, jog aplinkybių, sudariusių pagrindą nutraukti ikiteisminį tyrimą, nebuvo galima nustatyti per BPK 176 straipsnyje numatytus terminus.
56. Byloje taip pat nėra pateikta jokių įrodymų, kad ieškovas vengė dalyvavimo tyrime, bendradarbiauti su ikiteisminio tyrimo pareigūnais, ar kitaip prisidėjo prie ikiteisminio tyrimo vilkinimo.
57. Kaip jau minėta ikiteisminis tyrimas iki bylos perdavimo teismui truko 1 metus (duomenys neskelbtini) dieną, kai tuo tarpu ikiteisminis tyrimas ieškovo atžvilgiu buvo nutrauktas po 1 metų (duomenys neskelbtini) dienų. EŽTT yra pripažinęs, kad beveik trijų metų ikiteisminio tyrimo iš bendro keturių metų ir penkių mėnesių baudžiamojo persekiojimo terminas, esant valstybės institucijų delsimui, yra per ilgas, kad galėtų būti laikomas „protingu terminu“ (EŽTT 2012 m. gegužės 3 d. sprendimas byloje (duomenys neskelbtini) prieš Slovakiją). Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, ikiteisminis tyrimas laikotarpiu nuo (duomenys neskelbtini) d. iki 2018 m. gegužės 9

d. ieškovo atžvilgiu truko beveik visą ikiteisminio tyrimo laikotarpį, t. y. pernelyg ilgai dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokuroro nepakankamo rūpestingumo, atsakingumo ir atidumo, organizuojant ikiteisminio tyrimo veiklą, ir tuo pačiu nevertinant ir nesprendžiant klausimo dėl ieškovo (ne)dalyvavimo nusikalstamų veikų padaryme.

58. Taigi šioje civilinėje byloje yra pagrindas konstatuoti ieškovo teisės į bylos nagrinėjimą per imanomai trumpiausią laiką pažeidimą dėl ikiteisminio tyrimo proceso organizavimo ydingumo.

Dėl turtinės žalos

59. Nagrinėjamu atveju konstatavus, kad teisėsaugos institucijų pareigūnai pažeidė ieškovo teisę į tai, jog jam pareikšto baudžiamojo kaltinimo klausimas būtų išspręstas per kuo trumpiausią laiką, yra pagrindas pripažinti jo teisę į turtinės žalos atlyginimą.
38. Ieškovas turtinės žalos reikalavimą grindžia dėl suėmimo negautomis pajamomis, nurodo, kad dėl nušalinimo nuo pareigų 9 mėnesius jam nebuvo mokamas darbo užmokestis.
60. Teisėjų kolegija nurodo, kad šioje civilinėje byloje valstybės atsakomybės dėl pernelyg ilgo baudžiamojo proceso taikymą iš esmės lemia netinkamas proceso organizavimas ikiteisminiame tyrime, todėl atlygintina tik su tuo susijusi turtinė žala.
61. Vidaus tarnybos statuto 36 straipsnyje, reglamentuojančiame pareigūno nušalinimo teisinės pasekmės, įtvirtinta, kad nušalintam nuo pareigų pareigūnui, įskaitant nušalintąjį Baudžiamojo proceso kodekse nustatyta tvarka, nušalinimo nuo pareigų laikotarpiu darbo užmokestis nemokamas (4 d.). Šio straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad kai tarnybinio patikrinimo metu nustatoma, kad pareigūnas nepadarė tarnybinio nusižengimo, dėl kurio buvo pradėtas tarnybinis patikrinimas ir pareigūnas buvo nušalintas nuo pareigų, kad nėra įstatymų nustatyta tvarka pripažintas kaltu dėl administracinio teisės pažeidimo ar nusikalstamos veikos padarymo, taip pat tais atvejais, kai nustatoma, kad pareigūnas padarė tarnybinį nusižengimą, tačiau yra suėjęsi tarnybinės nuobaudos skyrimo senatis, arba kai pasibaigus pareigūno, kuris nušalintas nuo pareigų šio straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka, nušalinimo terminui neatsirado pagrindas atleisti jį iš pareigų, jis toliau eina pareigas ir per 5 darbo dienas nuo tada, kai vėl pradėjo eiti pareigas, jam sumokamas darbo užmokestis už laikotarpį, kurį jis buvo nušalintas nuo pareigų, ir delspinigiai, apskaičiuoti Vyriausybės nustatyta tvarka. Šios dalies nuostatos netaikomos pareigūnui, kuris šio statuto 22 straipsnio 5 dalyje nustatyta tvarka buvo perkeltas į kitas pareigas, išskyrus atvejus, kai pareigūnas buvo perkeltas į žemesnes pareigas ir jam sumokamas darbo užmokesčio skirtumas už laikotarpį, kuriuo jis buvo perkeltas į žemesnes pareigas. Analogiška nuostata yra įtvirtinta Valstybės tarnybos įstatymo 41 straipsnyje. Taigi įstatymo leidėjas yra numatęs pasekmių visiško kompensavimo mechanizmą.
62. Byloje nustatyta, kad (duomenys neskelbtini) vado (duomenys neskelbtini) d. įsakymu Nr. TE-262 buvo nuspręsta nuo (duomenys neskelbtini) d. nušalinimo nuo pareigų laikotarpiu nemokėti darbo užmokesčio. Pasibaigus nušalinimo nuo pareigų laikotarpiui ieškovas buvo grąžintas į pareigas ir (duomenys neskelbtini) vado (duomenys neskelbtini) d. įsakymu Nr. TE-231 buvo atleistas iš pareigų pagal Vidaus statuto 62 straipsnio 1 dalies 11 punktą (redakcija galiojusi nuo 2017 m. sausio 1 d.), kai panaikinama pareigūno pareigybė ir jis nesutinka eiti jam pasiūlytų kitų pareigų, išmokant jam išeitinę kompensaciją ir kompensaciją už nepanaudotas atostogas (Vidaus tarnybos statuto 66 str. 2 d., 68-69 str.).
63. Ieškovas (duomenys neskelbtini)d. kreipėsi dėl darbo užmokesčio už nušalinimo laikotarpį sumokėjimo, tačiau (duomenys neskelbtini) vado (duomenys neskelbtini) d. raštu Nr. 14VaR-2008 ir (duomenys neskelbtini) d. raštu Nr. 14VaR-2191 buvo pranešta apie atsisakymą sumokėti darbo užmokesį už nušalinimo laikotarpį.

64. Iš byloje pateiktos (duomenys neskelbtini) pažymų apie priskaičiuotą ir išmokėtą darbo užmokestį ir kitas išmokas ((duomenys neskelbtini) d. Nr. 14VaR-2366, (duomenys neskelbtini) d. Nr. 14VaR-789) nustatyta, kad ieškovui neišmokėtas darbo užmokestis nušalinimo laikotarpiu nuo (duomenys neskelbtini) d. iki (duomenys neskelbtini) d. sudaro (duomenys neskelbtini) Eur, neišskaičius mokesčių, t. y. (duomenys neskelbtini) Eur po mokesčių išskaičiavimo.
65. Nušalintas valstybės tarnautojas, pareigūnas gali dirbti kitą darbą, ne valstybės tarnyboje, todėl byloje nustatyta, kad ieškovas laikotarpiu nuo (duomenys neskelbtini) iki (duomenys neskelbtini) mėnesio dirbo UAB „(duomenys neskelbtini)“. Kaip matyti iš UAB „(duomenys neskelbtini)“ (duomenys neskelbtini) d. pažymos Nr. 343 apie ieškovui nurodytu laikotarpiu priskaičiuotą ir išmokėtą darbo užmokestį ir kitas išmokas, ieškovui nuo (duomenys neskelbtini) mėnesio iki (duomenys neskelbtini) mėn. buvo priskaičiuotas darbo užmokestis (duomenys neskelbtini) Eur neišskaičius mokesčių, arba t. y. (duomenys neskelbtini) Eur po mokesčių išskaičiavimo. Kadangi ieškovo gautos pajamos po mokesčių yra didesnės, nei prašoma priteisti suma, darytina išvada, jog turinės žalos dėl nušalinimo nuo pareigų nepatyrė, todėl žala ir nėra atlyginama.

Dėl neturtinės žalos

66. CK 6.250 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais. Nurodyto straipsnio 2 dalyje įtvirtinti bendrieji kriterijai, į kuriuos visais atvejais atsižvelgia teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį: neturtinės žalos padariniai, šią žalą padariusio asmens kaltė, jo turinė padėtis, padarytos turinės žalos dydis bei kitos turinės reikšmės bylai aplinkybės, taip pat sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijai. Šiais kriterijais, kurių sąrašas nėra baigtinis, teismai privalo remtis ir nustatydami neturtinės žalos dydį už asmens teisės į tinkamą teismo procesą (kad baudžiamoji byla būtų išnagrinėta per kuo trumpiausią ar įmanomai trumpiausią laiką) pažeidimą.
67. Kasacinio teismo išaiškinta, kad, sprendžiant dėl per ilgo baudžiamąjo proceso atsiradusios neturtinės žalos atlyginimo, be bendrųjų neturtinės žalos dydžio nustatymo kriterijų, taikytini ir specifiniai tokiose bylose reikšmingi kriterijai: vertintina baudžiamąjo proceso delsimo trukmė, asmeniui pareikšto kaltinimo sunkumas, jam taikyti proceso metu teisių apribojimai, delsimo įtaka civilinėms teisėms ir pareigoms, taip pat tiek jo, tiek gynėjo elgesys užtrukusio proceso kontekste, analizuotina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika bylose dėl neturtinės žalos, grindžiamos per ilga baudžiamąjo proceso trukme, EŽTT praktika bylose prieš Lietuvą dėl teisės į bylos išnagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką pažeidimo, taip pat atsižvelgtina į valstybės, turinės atlyginti žalą, ekonominę padėtį, jos piliečių bendrą materialinį lygį, be to, konkrečioje byloje teismo konstatuotas aplinkybės, reikšmingas neturtinės žalos dydžiui nustatyti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-375/2011; 2018 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-425-219/2018; 2021 m. liepos 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K3-225-943/2021).
68. Egzistuoja stipri, bet nuginčijama prezumpcija, jog pernelyg užsitęsęs procesas sukelia neturtinę žalą, kuri apibūdinama kaip gyvenimo netikrumo ir susirūpinimo dėl proceso rezultato būsena. EŽTT praktikoje nurodoma, kad nacionalinių teismų motyvavimo dėl neturtinės žalos atlyginimo išeities taškas turi būti minėta tokios žalos atsiradimo prezumpcija, o sprendimas priteisti mažesnę žalą atlyginimą arba iš viso jo nepriteisti turi būti pagrįstas pateikiant pakankamus motyvus pagal EŽTT praktikoje nustatytus kriterijus (2008 m. birželio 10 d. sprendimas byloje M. C. ir A. C. de C. prieš Portugaliją, peticijos Nr. 33729/06; 2011 m. gegužės 10 d. sprendimas byloje D. ir H. prieš Bulgariją, peticijų Nr. 48059/06 ir 2708/09).

69. Ieškovas apeliaciniame skunde nurodė, kad buvo sugadinta jo reputacija, sutrikdytas įprastinis gyvenimas, pasikeitė vadovybės, buvusių bendradarbių požiūris į ieškovą, suprastėjo santykiai šeimoje, kas sukėlė ieškovui didelius nepatogumus, neigiamus dvasinius išgyvenimus, bendravimo galimybių sumažėjimą.
70. Teisėjų kolegija, nustatydamą ieškovui priteistino žalos atlyginimo dydį, atsižvelgia į ieškovo nurodytas aplinkybes, taip pat teismų praktikoje suformuotus kriterijus: į bendrą ikiteisminio tyrimo proceso trukmę (apie vienerius metus (duomenys neskelbtini) mėnesių) ir ieškovo atžvilgiu atliekamo ikiteisminio tyrimo trukmę (apie vienerius metus (duomenys neskelbtini) mėnesius), nustatytą bent vieną akivaizdų delsimą, kai faktiškai nebuvo atliekami jokie procesiniai veiksmai; į tai, kad proceso trukmei didelės įtakos turėjo ir objektyvios priežastys (specialistų išvadų gavimas, kreipimasis teisinės pagalbos į užsienio valstybę); kad ieškovui prievartos priemonė – nušalinimas nuo pareigų – buvo taikyta nepagrįstai ilgiau, nei buvo būtina, kas taip pat turėjo įtakos jo teisių apribojimams; taip pat į teismų praktikoje panašiose bylose priteisiamo žalos atlyginimo dydžius (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K3-425-219/2018; 2020 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K3-205-313/2020; 2021 m. liepos 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-225-943/2021).
71. Įvertinusi aukščiau nurodytas aplinkybes, ieškovo elgesį ikiteisminio tyrimo metu, teisėjų kolegija konstatuoja, kad šiuo konkrečiu atveju ieškovui iš Lietuvos Respublikos priteistina 1 500 Eur neturtinės žalos atlyginimo suma. Ši suma, teisėjų kolegijos vertinimu, atitinka konstitucinį teisingo žalos atlyginimo principą (Konstitucijos 30 str. 2 d.), CK 6.250 straipsnio 2 dalyje įtvirtintus ir tokios kategorijos bylose teismo taikomus neturtinės žalos nustatymo kriterijus, sąžiningumo, teisingumo ir protingumo imperatyvus.
72. Remiantis CK 6.37 straipsnio 2 dalimi, 6.210 straipsnio 1 dalimi, ieškovui iš atsakovės taip pat priteistinos 5 procentų dydžio metinės palūkanos nuo priteistos 1 500 Eur sumos nuo bylos iškėlimo teisme dienos (2018 m. rugpjūčio 21 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.

Dėl bylos procesinės baigties

73. Apibendrinama nurodytus argumentus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad bylą nagrinėjęs pirmosios instancijos teismas netinkamai taikė CK 6.272 straipsnio 1 dalį ir nukrypo nuo kasacinio teismo formuojamos šios teisės normos aiškinimo ir taikymo praktikos. Dėl nurodytos priežasties skundžiamas teismo procesinis sprendimas naikintinas ir priimtinas naujas sprendimas – ieškovo ieškinys tenkintinas iš dalies (CPK 326 str. 1 d. 2 p.).

Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo

74. CPK 93 straipsnio 1 dalis nustato, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Pagal šio straipsnio 2 dalį, jeigu ieškinys patenkintas iš dalies, šiame straipsnyje nurodytos išlaidos priteisiamos ieškovui proporcingai teismo patenkintų reikalavimų daliai, o atsakovui – proporcingai teismo atmestų ieškinio reikalavimų daliai. Pagal CPK 98 straipsnio 1 dalį šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas.
75. Šioje byloje ieškovas pareiškė du materialiuosius teisinius reikalavimus atsakovei: priteisti 7 785,29 Eur turtinės žalos ir 3 000 Eur neturtinės žalos atlyginimą. Ieškovo reikalavimas priteisti iš atsakovės neturtinės žalos atlyginimą tenkintas iš dalies, jo naudai iš atsakovės priteista 1 500 Eur neturtinės žalos atlyginimas, o ieškovo reikalavimas priteisti turtinę žalą atmestas. Bylinėjimosi išlaidų paskirstymo aspektu konstatuotina, kad ieškinys yra patenkintas

13,91 proc. dalimi, o atmetas – 86,09 proc. dalimi, bylinėjimosi išlaidos šalims paskirstytinos vadovaujantis šiomis proporcijomis.

76. Ieškovas turėjo šias bylinėjimosi išlaidas: 500 Eur advokato pagalbai už ieškinio surašymą ir atstovavimą teisme; 11,80 Eur sumokėtų II „Žaibas“ už dokumentų kopijas; 400 Eur advokato pagalbai už atsiliepimų į apeliacinius skundus surašymą; 300 Eur advokato už apeliacinio skundo surašymą. Jo turėtos bylinėjimosi išlaidos iš viso sudaro 1 211,80 Eur. Prašomos priteisti sumos neviršija Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio (redakcija, galiojanti nuo 2015 m. kovo 20 d.) 7, 8.2, 8.10, 8.13 punktuose nustatytų dydžių.
77. Atsižvelgiant į ieškovo patenkintų reikalavimų dalį (13,91 proc.), jam iš atsakovės priteisiama 168,56 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 326 straipsnio 1 dalies 2 punktu,

n u s p r e n d ž i a :

Panaikinti Alytaus apylinkės teismo 2022 m. gegužės 9 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą – ieškinį tenkinti iš dalies.

Priteisti ieškovui V. Š., asmens kodas (duomenys neskelbtini) iš atsakovės Lietuvos Respublikos 1 500 Eur (vieną tūkstantį penkis šimtus eurų) neturtinės žalos atlyginimo, 5 procentų dydžio metines palūkanas nuo priteistos (1 500 Eur) sumos nuo bylos iškėlimo teisme dienos (2018 m. rugpjūčio 21 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo ir 168,56 Eur (vieną šimtą šešiasdešimt aštuonis eurus 56 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Šis Kauno apygardos teismo sprendimas įsiteisėja nuo jo priėmimo dienos.

Teisėjai

Žibutė Budžienė

Laima Kriaučiūnaitė
Algimantas Kukalis